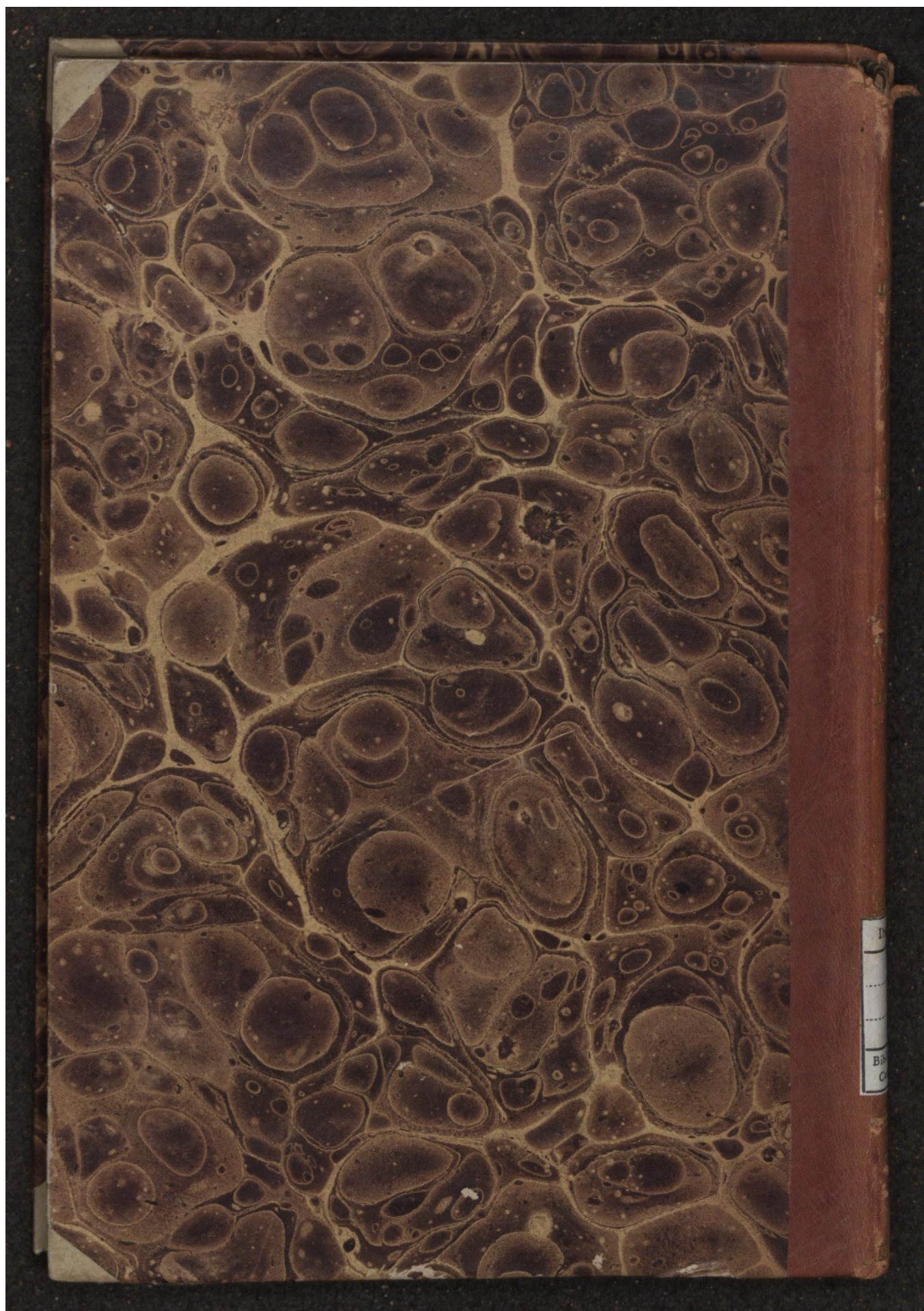

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. M.7.28 (a)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. M.7.28 (a)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. M.7.28 (a)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. M.7.28 (a)

20
6

Ad magnificum virum Franciscum Lasatum
Mediolanensem Ducalem oratorem dignissimuz
Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

onsueuerunt ^{religiosi agri-}
^{colae pmutas}
frugum dijs immortalibus dicare. Con-
sueuerunt eruditi scriptores elucu-
brata volumina principibus quos ve-
nerantur inscribere. Quorum ego secutus exem-
plum te vnū ex omnibus potissimū delegi vir pre-
stantissime. Cui mearum lucubrationū quas nuper
excuderam primitias dedicarem. enimvero ego te
pre omnibus litterarum litteratorumqz studiosis-
simum amantissimūqz cognoui te summo ingenio
summa prudētia predictū ac singularibus animi do-
tibus ornatissimum sum admiratione profectus.
Tuā in iuuenili aetate. Nestoream sapientiam tu-
spexi. iaz pde colui adamauī quae cū illustrissimis
tuis principibus esset cognitissima tibi haud imme-
rito honoratissimam prouintiam intulerūt. vt hic
apud nos Ducalis oratoris munere q̄ amplissimo
fundereris. in qua quidē prefectura virtutes tuae
singulares in dies magis elucent. euz omnibus no-
stratibus. tam facilis. tā comis. tam urbanus semp
occurras vt omnes te certatim ament ac venerent
vt tu sine nobis possis nos sine te vivere nequea-
mus. ut magnus vir Ioannes bentiuolus qui bo-

Summum tempus

noniensium caput est et columen: incredibili te be-
nivolentia prosequatur de te honorificentissime
loquatur et sentiat. et profecto omnia quae maxi-
mo futuro viro sint optanda tibi supersunt. Cu-
pient caeteri oratores vestigia tua sequi. sed pau-
cissimi assequentur. Sed hec hactenus ne ineptius
sim: qui tam strictim virtutes tuas eximias memo-
rando magis obscurare videar: quam illustrare. Nec
epistolicus character permittit me effusius vagari.
Accipe ergo vir circumspectissime leta fronte libel-
lum a philippo tuo in Commentarios Seruij conci-
natum: et succiua tempora his annotationibus le-
gendis queso impertiaris. Res est leuicula: nec in-
tior: sed quae mi aequo iudici displicere non pos-
sit. Quidquid id est dii faxint ut monumētū sit mee
erga te obseruationis sempiternū. Vale decus meū
et philippū tuū perinde ac soles ama.

Annotationes Philippi Beroaldi Bononiensis
in Commentarios Seruij Virgiliani Commentatoris.

eruius qui doctissimus a Ma-
crobio nuncupatur. Co-
mentarios scripsit in Virgilium maxi-
mae elegātie nec minoris eruditio-
nis. Vnde inter Commentatores aucto-
ritatem sibi summā comparauit. Verum vt inquit

21
Varro nemo vnus omnia potest scire. & iuxta illud
Oratianum. Quandoq; bonus dormitat Homer?
Nam cum plurima a Seruio bene & erudite dicta
sint: nonnulla tamen reperiuntur parum curiose
pensiculata: & ab historiae fide discrepantia: idq;
potissimum in his rebus quae ad geographiam p-
tinent licet animaduvertere: nãq; ea scripsit Serui?
quae eruditorum aures ferre nec possint nec de-
beant. Quapropter cum errores Commentatoris
non minus ob sint legentibus: q̃ profint bonae inter-
pretationes: institui summatim breuiterq; annotare
loca q̃ plurima: quae apud seruũ magis obelisco
q̃ asterisco digna esse existimaui: quod negotium
dum virgilianam poesim publico auditorio proi-
terer: suscipere non recusavi: vt auditorib; id a me
efflagitantibus gratificarer: quibus ista excipien-
bus dictaui: non eruditionis ostentandae gratia: sed
vt pro virili parte iuuarem latine linguae studio-
sos & potissimum Virgiliani poematis amatores.
Non ego is sum qui obstrigilandi gratia serui vel
tantillum derogare velim aut hominis doctrinam
vellicare: immo seruũ vtpote optimũ Commē-
tatozem laudo & lectito. sed quandoq; deficientem
ac minus recte enarrantes emendare contendi: stu-
dio subcisiuo & opera vt aiunt tumultuaria: Existi-
mans me facturum esse opere precium si ea quae
partim manca. partim inerudita apud Seruũ
legebantur nostra industria integra & erudita le-
gerentur. Proinde lectores rogo qualesq; vt
a ij

obeliscus
Asteriscus

haec qualiacūq; sunt boni consulant: nec pri⁹ im-
probare moliatur q̄ improbatione ac censoria no-
ta digna esse cōperint. et hoc potissimum peto: ne
quispiam cupiditate mordendi existimet me sollici-
tatum ista scripsisse. qui profecto stilum in manes
defuncti stringere super sedisse: nisi mihi persua-
sum foret Commentarios Serui in curia tempo-
rū fuisse deprauatos mutilatosq;: nec tales ab ip-
so quales nunc passim legunt fuisse publicatos.
hoc autem in primis obseruaui: vt commodissime
quid mihi videretur explicarem idq; fulcirem ac
roborarem auctoritate excellentissimorum scripto-
rum quibus fides ab eruditis maior adhiberi solz
q̄ seruiō et ne prolixior prologus fastidium pariat
hinc ordiemur: preponetes verba Serui deinde
nostra subiicientes.

SERUIVS Latium duplex est. vnum a ty-
beri vsq; fundos: aliud inde vsq; ad vulturū.

PHILIPPVS A Seruiō dissentit Plini⁹
scribens in tertio. na. bi libro latium antiquū a ty-
beri vsq; Lirceos fuisse seruatum. deinde vsq; ad
lirim flumiū processisse: quod etiam refert Solin⁹
in collectaneis.

SERUIVS. Sen⁹ vnde latinum. Nouim⁹ q̄
victi victorum nomen accipiūt: potuit ergo victo-
re aenea perire nomen latinū: volens sibi fauorē
latij cōcilare nomē latinū nō solū illis nō sustulit
sed etiam troianus imposuit.

PHILIPPVS Meli⁹ et veri⁹ locū virgilianū

declarant verba Linij ita scribentis. Aeneas aduer-
 sus tanti belli terrorem vt animos Aboriginum si-
 bi conciliaret: ne sub eodem iure solum: sed etiam
 nomine omnes essent latinos vtranqz gentem ap-
 pellauit: hoc idem a strabone in quinto refertur. z
 Justin⁹ quoqz in. xx. sic inquit. Quid latinos pe pu-
 los: qui ab Aenea conditi videntur: ex his manife-
 stissime apparet cur Poeta dixerit. genus vnde la-
 tinum. Non inficioz tamen a virgilio latinos popu-
 los appellari tanquam ita nuncuparentur ante ad-
 ventu Aeneae: cuius rei vel ille versus argumen-
 +to sit. Ne vetus indigenas nomen mutare latinos
 quod si verum id est quod Linus Justinus ac stra-
 bono memorant apparet non latinos ante Aeneam
 fuisse nuncupatos: sed aborigenes ac laurentes:
 quos postea Aeneas latinos nuncupauerit. praete-
 rea apud scriptores idoneos non memini legisse
 qd victores victis nomina immutarent: id quisqz se-
 cum poterit pensitare: z sequi quod probabilius
 iudicabit.

Latinj

SERVOVS Dnitus obnoxam. Noxaz pro no-
 xiam. Noxia culpa est. i. peccatum. Noxa autem po-
 ena.

PHILIPPVS Apud eruditos z idoneos scri-
 ptores noxa pro culpa reperitur frequentius qd
 poena: quod iurisconsult⁹ aperissime ostedit scri-
 bens de verboruz significotione. Noxae appellati-
 one omne delictum cotineri: inde noxales actiões
 nominat a noxa hoc ē maleficio z peccato seruoꝝ
 a iij

noxa

noxia

Quintilianus in declamationib⁹ inquit manifestis-
sima quaq³ noxa. i. delicto Quidi⁹ Inuidia noxae
detrahit illa mee. i. culpae Linius. obquam meam
noxam. i. delictuz. et ita passim apud eruditos noxa
accipitur. vnde virgilius proprie locutus est: vnus
ob noxam. i. culpaz. nec exponendum est pro vt ex-
ponit Seruius noxam pro noxiam quin etiam no-
xa significat damnum et periculum ac detrimentuz
in qua significatione sepiissime apud priscos repe-
ritur. Quidius Nocte nocent potae: sine noxa lu-
ce bibuntur. Columella nebulas ac pruinae sine
noxa perfert: et alibi omnem iniuriam sine noxa pa-
titur Suetonius. sine vlla sua noxa adessent idus
martiae. Noxia vero saepius adiectiuuz est q^{uod} sub-
stantiuum: et significat nocentem. cui⁹ rei plena s^{un}t
omnia: et noxij fontes nuncupantur Luriosus pro-
fecto lector ex frequenti antiquorum lectione com-
periet id verissimum esse quod a nobis traditur: et
differentiam illam seruij vtpote futilem ac praera-
cidam esse repudiandam.

SERDIJS Nouem s^{un}t insulae aeoliae: post
fretum siciliae.

PHILIPPIDS Geographi omnes scrib^{un}t in-
sulas eolias esse numero septem: non nouem: qua-
rum nomina haec sunt lipara hiera: strongile: didy-
me: eriphusa: phenicusa: et nouissima enonymos
strabo in sexto plinius in tertio solinus M^{ag}ella de
eolijs quae alijs noibus vulcanie. lipareae ephe-
siades nuncupantur. scribentes numero tantu^{mo}

do septē eē dixerūt q̄b⁹ vtpore orbis sitū describē
tib⁹ credē mali q̄ seruiō grāmatici pres vsurpāti.
SERDVS Oterqz quaterqz beati. i. saepius
finitus numerus pro infinito.

PbJLPPDS Eruditis auribus non satiffa
cit seruij interpretatio: perinde ac vulgaris z frigi
diuscula. Elegantius z eruditius virgilianum car
men interpretatus est Macrobius: qui in primo in
somnia scipionis cum septennarium numerū es
se perfectissimum docuisset: deqz eius vi ac pore
state multa disseruissz: ita subiunxit. vnde virgili⁹
nullius disciplinae expers z per omnia beatos ex
primere volens ait. Oterqz quaterqz beati. hacte
nus Macrobius Lul⁹ sentētiaē astipulatur Tibul
lus illo versu. O mihi felicez terqz quaterqz diē.
qui quidem versiculus non secus a tibullo pronū
ciat⁹: est q̄ a virgilio oterqz quaterqz beati: quod
emulatus est: vt opinoz filius sic scribens. felix o
terqz quaterqz frater. Non me praeterit strabonē
enaerrātē illō homericū terqz diē reuomit: scribē
q̄ talis suplatio ab oib⁹ vsurpat. vñ homerus ait
ter beati danai ter exorabil⁹ z terqz q̄terqz beati.

SERDVS Maturare fugam. cum maturi
tate idest cum tranquillitate discedite.

PbJLPPDS Insalsa medijs fidijs haec
est expositio tanq̄ maturitas significet tranquilli
tatem: z maturare tranquillū facere: magis itaqz
Macrobio credēdū ē q̄ i sexto saturnaliū illō vgi
lianū declarās sic scribit. Maturare ē qd neqz. ei
a iij

tius neq; serius s; mediū quiddā & tpatū ē: & pan
 lo p^o sic ergo & vgilus inducit neptumū discessuz
 vētis imperatē vt & tā cito discedāt tanq̃ fugiāt: &
 tñ flādi mediocritatē in regressu teneāt: tanq̃ ma-
 ture idest tēperate abeūtes: apud gelliū Lapat est
 elegātissimū: quo qd mature & maturare significet
 abūde mōstrat: Luit^o vba mutuat^o ē Macrobius.
SERVDVS heros vir fortis dī pl^o ab hoīe hñf
PHILIPPVS. Nūmis p̄cisus ē serui^o in ex
 planatōe herouū: nec absolutā exp̄ssit in re nō pua
 significatōez: audiat itaq; Augustin^o copiosissime
 docēs q̃ sint heroes libro. x. de ciuitate dei bis &
 bis. Nomē herou a Junone dicitur tractum q̃ gre
 ce Juno hera appellat. & iō nescio q̃s fili^o ei^o secū
 dū grecoz fabulas: heros fuit nuncupat^o: hoc vi-
 delic; mysticū significāte fabula: q̃ aer Junoni de
 putetur: vbi volūt cū demonib^o heroas habitare:
 quo noīe appellāt alicui^o meriti aīas defunctorū.
 idē i septio. Inter lunae gyrū & nimboz ac vētorū
 cacumina aereas esse animas sed eas aio nō ocul^o
 videri & vocari heroas & lares & genios. ex his li-
 qdō p3 q̃ sint heroes: & vñ nomē sortiāt. Trimegi-
 stus quoq; autor ē heroas hītare inter aeris puris
 simā p̄tē sup̄ nos & terrā vbi null^o ē nebul^o loc^o mi-
 nime p̄tereūdū ē id qd Martian^o capella tradit i
 nuptijs philologiae heroas videlz ab hera quae
 tra dī eē nūcupatos: ista curioso iterpti fuerāt ve-
 stigāda zenarrāda: nisi forte serui^o existimant satis
 superq; eē id qd tractabat mutilatū tradē atq; cō

Augustin^o.

heros. a Junone
gum hera tr

heros i aer in domo
nib^o habitant. & dñt eos
heros lares & genios

Trimegistus

Martian^o capella

cisum cū boni tñ grāmatici officiū sit etymologias
verborū significataqz vbertim explicare.

SERDVS Ex illyrico venit qdā benet⁹ rex:
qz venetiā tenuit: a cui⁹ noie benetiā dictā, posteri
venetiā noiauerūt.

*hanc
Veneti*

PBJJPPDS Admitoz seruiū i tā maifestari
uz errore icidisse idqz scripsisse: qd a nullo histori
coz traditū sit: cū oēs idonei scptores psona ore p
scribāt: in paphlagonia regione asiatica fuisse po-
pulos benetos noiatos: a qbus in italia oriūdi sint
cognomines eoz veneti: hoc Lini⁹ i. j. Plini⁹ i. vj.
Corneli⁹ nepos z. Q. curtiū memoriae pdiderūt.
Strabo vō opinat venetos italicos a venetis gal-
liae pplis coloniā fuisse deductos: istoz omniū vt
arbitroz merito seruij est explosa sentētia.

SERDVS Juli⁹ caesar dict⁹ qz ceso matris
ventre natus est.

Cesar vñ

PBJJPPDS Celeberrimi scriptores z po-
tissimū trāquill⁹ ac plutarch⁹ scribūt caesarē matrī
aureliae olim dixisse. mater aut pōtificē aut exulē
filiū hodie videbis: eadē laudat qz nurū sp obser-
uauerit: z singulari pudicitia fuerit p̄dita: atqz vi-
xerit florueritqz viuēte atqz florēte filio caelare.
p̄terea nō ipse Juli⁹ caesar dictator apud romāos
prim⁹ hoc noie decorat⁹ ē: s; scipio african⁹ vt au-
tor ē plini⁹: cui⁹ vba haec sūt ex li. vij. Auspicaci⁹
enecta parēte gignūt sic scipio african⁹ prior nat⁹
primusqz cesar a ceso m̄tis vtero dict⁹. Solin⁹ idē
scribēs plinij vba conobat. hoc in loco memorādū

est id qđ a spartiano de caesarū noie refert: qui in
Elio vero iperatore tradit: eū qui prim⁹ caesar ap
pellat⁹ sit: hoc nomē esse sortitū ab elephāto: q̄ lin
gua mauroꝝ cesa dicitur: in praelio caeso: vel quia
morta matre caeso ventre sit natus: vel cum ma
gnis crinibus sit vtero parentis effusus: vel q̄ ocu
los cesios habuerit.

SERVIJS. Compago vsurpatum est: cōpa
ginis autē nemo penitus dicit.

PHILIPPVS Sentētia seruij refellit Man
lius in primo astronomicon scribēs: interdū aequa
li laterum compagine ductus. Idem in eodē aeriaz
in nebulam clara compagine versus. ⁊ Quidius in
primo metamorphoseos atq; ita disparib⁹ calamis
cōpagine cerae. ⁊ Seneca in. xiiij. epistolarū ad Lu
ciliū cuius haec verba sunt. siue flāmarū violētia
cōpaginē soli rupit siue vetustas. Incōpaginatio ⁊
cōpaginatus derivant: q̄ dictiōe vñ saepi⁹ hiero
nymus Augustin⁹ ⁊ Iosephi interpres Ruffinus.
SERVIJS Augustus primo Quirin⁹ dictus
est: ⁊ inde caesar: postea quod obtinuit Augustus:
sicut suetonius probat.

PHILIPPVS Cū talia in Lōmētarijs seruij
lego in eā sentētiā pedibus vado: vt exillimem eos
fuisse adulteros ⁊ in plurimis locis corruptos
mutilatos in versos: etenim suetoni⁹ nusq̄ hoc re
fert. Leterum sic scribit in Augusto infanti cogno
men thurino inditum fuisse: postea Cai caesaris.
deinde augusti cognomē assūpsisse: atq; testamēto

35

maioris auiculi: alterum M^o Junatij planci sententia cum quibusdam censentibus Romulum appellari oportere: quasi et ipsum conditorem urbis praevaluisse ut Augustus potius vocaretur. thurinus aut vocatus fuerat a pago thurino: nulla mentio: nullum verbum a sueronio fit quod Quirinus fuerit nominatus: nisi fortassis credere velimus in alijs a tranquillo scriptis opusculis huiusce rei habitam esse mentionem: quod existimare ridiculum est: namque in L^omentarijs seruij etiam plinius saepissime allegatur: sed perperam de his rebus quarum nulla penitus apud plinium fit mentio: quemadmodum de lycisca scribens seruius ait. Lyciscae sunt ut etiam plinius dicit canes nati ex lupis et canibus hoc nusquam apud plinium reperitur: nusquam in plinio lectum est. qui quidem refert canes in gallia e lupis concipi sicut apud indos e tigribus: sed appellari lyciscas minime tradit. Idem L^oocutas nuncupat ex cane lupoque conceptos: quin etiam dicit seruius a plinio in na. hi. mentionem fieri de lavandis cadaveribus et conclamandis: cum apud plinium nullum super hoc verbum sit scribentem de his qui dicti sunt renixisse. libuit hec duo exempli causa ponere. cum saepissime: ut diximus: plinium falso citet seruius: qui Quidij quoque allegat metamorphosin referens fabulam phyllidis: cuius rei nulla penitus mentio in eo opere facta reperitur. ex his itaque ego coniecto aut mutilatos fuisse seruij prometerios: aut non fideliter ex scriptos. non enim ausim affirmare tantum alioquin vix tam

pueriliter delirasse: nisi fortassis idem seruius cri-
mini damus qđ senece dat Quintilianus: videlicet
quod ab his: quibus inquirenda quaedam manda-
bat: deceptus fuerit: nos ad propositum institutū
redeamus.

SERVIUS. historia est eorū temporū: quae
vidimus vel videre potuim⁹: Annales vero sunt
eorū annorū et temporū: quae aetas nostra nō nouit.

PHILIPPUS. Et si seruius in hac re. Isido-
rus libro primo etymologiarū suffragatur: tamen
apud me pluris est auctoritas Lynceronis et Bellij:
qui ut opinor et seruius et isidoro doctiores extite-
runt. Etenim Bellius in quinto illos arguens: qui
de historia et annalibus idem quod seruius tradi-
derunt: inquit Annales omnino id esse quod histo-
riae sint: historias nō omnino id esse quod ānales
sint: tanq̃ alterum speciale nomen sit: alterum ge-
nerale: itaq; historia erit rerum gestarū expositio.
Annales vero libri sunt id qđ factum quoq; anno
gestum ne sit continentes. historia quo cōsilio qua
ratione res gestae sint: demonstrat: habēt affectus
auditorē cōmouet. Annales aut nudi sūt: nihil ha-
bent incitamenti. nec cōmouere quicq̃ possunt: sim-
pliciter sine vllis ornamentis: sine fūco: sine affecti-
bus res gestas continentes: de quibus annalibus
ita scribit Lyncero libro secūdo de ora. Erat historia
annaliū pfectio res omnes singulorū annorū man-
dabat litteris: pōtifex maxim⁹ efferebatq; in albū
et pponebat tabulā domi prās ut esset populo cog-

noscedi. hiq3 annales maximi nominantur. Virgilius itaq3 omnium rerum peritissimus ex persona aeneae tanq̃ pontificis dixit in primo ⁊ vacet annales nostrorū audire laborum: nam cum pontifex annales conficiat: ⁊ aeneas a Poeta perinde ac pontifex inducatur. merito annales appellat bifloriam rerum suarum: ⁊ hic maronius versus a macrobio cuz diligentia lectus est: ⁊ eruditissime expositus enucleatusq3: a Seruio aurem parum curiose examinatus pensitatusq3.

SERVDVS Incusare proprie ē superiore arguere. accusare vō vel parem vel inferiorem

PHJZPPVS. Quis non videt falsam ac penitus inanē esse differentiam: quā Seruius nobis persuadere contendit. nemo fere eruditorum in latina lingua ita loquitur: nemo hanc differentia obseruat: quinimo sepiissime secus legitur: Cesar in primo Lōmentario omnium ordinū adhibitis ad id consilium Lenturionibus vehementer eos incusauit. Certe cesar militibus suis maior est non minor: ⁊ tamen pra Seruij disciplinam dicit se illos incusasse: ⁊ profecto latinissime locutus est. incusare enim significat reprehendere vel culpae sine aliquo discrimine hinc Lō. tacit⁹ inquit intēperie coeli incusantes: ⁊ apud diomedē legitur incusante Licerone catilina conuictus est: qd quidē exemplum de maiore in minorem dici nemo inficiatur: cum Consul Licero fuerit ⁊ Catilina priuatus: Accusare vero ab auctoribus idoneis vsurpatur nos

quam obseruata fetutina illa et rancida. Seruij ob
seruatione: qua de re exempla ideo ponere super
fedeo: quia talibus scatet scriptorū cuncta volumina.

SERUIVS. Dixit Terentius. quod plerique
omnes faciunt adolescentuli: ordo est: quod omnes
faciunt adolescentuli ut animū ad aliquod studium
adiungant: plerique aequos alere: plerique canes.

PHILIPPVS. Istae morosa nimis seruij di
stinctio terentiana verba obscurat. et ex apertis fa
cit operta: ex nitidis sordida: ex manifestis ambi
gua. namque modus loquendi est apud cruditos: ut
ita dicant plerique omnes pro vna parte oratio
nis: quod diligenter animaduertit Donatus apud
Terentium et curiosis auribus demonstrauit: scri
bens: quod plerique omnes pro vna parte orationis di
xerunt veteres ut plus satis: allegatque illud nenian
num: plerique omnes subigunt sub suū iudiciū: hoc
locutionis genus usurpant locupletissimi scripto
res inter quos haud dubie numeratur Selli⁹: qui
ita scripturū reliquit in primo: versus istos et georgi
cis plerique omnes sic legunt: et alibi plerique omnia
veterū litterarū quæ sita. et Macrobi⁹ vultis ne diē se
quētē. quē plerique omnes abaco et latrūculis pterunt.

SERUIVS. Apparet errare eos qui tricliniū
dicunt ipsam basilicam vel coenationē.

PHILIPPVS. Errauit ergo Quintilianus qui
in vndecimo triclinium pro coenatione et conclau
posuit sic scribens. vix eo limen egresso triclini
um illud supra conuiuas corruit. his verbis haud

27
dubie Quintilianus tricliniū appellat id quod Li-
cero Conclauē nominauit in secundo de oratore.
vbi idem quod Quintilianus exemplum referens
inquit. hoc inrerim spacio conclauē illud vbi epu-
laretur scopas concidisse. in eodem quoq; exēplo
enarrando Vallerius maximus ita scribit eo mo-
mento temporis triclinium in quo scopas epulaba-
tur collapsum est: vbi triclinium pro Coenatione
apertissime ponitur. q̄ si vera est opinio Serui:
errauit etiam Dictinnius architectus: qui in texto
docet quemadmodum triclinia partim aestiua par-
tim hiberna sint aedificanda: et in quam coeli partē
uertenda: in expositiōe itaq; triclinij Seruio in p-
te suffragor. in parte refragor. nāq; in eo q̄ ait tri-
clinium sterni solitum fuisse. quoniam antiqui tribus
stratis lectis epulabā: homini assentior. Vnde et
apud Pliniū legim⁹ triclinia Romae fuisse argē-
tea et aerata: quae pcul dubio pro ipsis lectis dis-
cubatorijs ac triclinarijs accipiuntur. Nam et Lini-
us idē referens: ait lectos aeratos ab exercitu asi-
atico Romae adductos. q̄ anteq̄ inficiatur Serui⁹
nusquā tricliniū pro coenatione reperiri: in hoc
ab eo apertissime dissentio. et vt dissentirez monu-
it me vetustissimorū scriptorū autoritas: quos re-
stes citauit: quibus magis profecto credendū est: q̄
Seruio: Tricliniū itaq; vt breuiter cōcludā: ipsos
lectos discubatorios significat et ipsaz coenationē:
et in vtraq; significatione eleganter et erudite vsur-
pabimus.

SERVIUS Inter penū z cellariū hoc iterū
q̄ cellariū est paucorū dierū. pen⁹ vero longi t̄pis.
PBJJPPDS. Cōueniebat erudito gram-
matico diffinire quid sit penus. deinde differentiā
peni z cellarij demonstrare. enimvero ex verbis
Seruij nemo intelligit quid significet penus. quod
profecto interpretatione dignissimū est. cum in eo
non pauci per inscientiam a veritate deerrauerint
qua quidem in re eandem castigationem meretur
Seruius qua apud Sallium quispiam insolens ac
ostētor grāmaticus taxatur qui de varijs generi-
bus penoris varijsqz declinationibus insolenter
differens a phauozino interrogatus quid esset pe-
nus mussitabat atqz halucinabatur quo circa cum
Seruius quid penus sit non dixerit nec satis eru-
dite a cellario distinxerit. existimaui me factu-
rū op̄e precij si illa quae de penu legi quae di-
dici quae vigilādo deprehendi. quae a Seruio nō
traduntur. in medium afferem z his cōmentarijs
intexerem adiuuandam studiosorum scholasticorū
eruditionem. Est itaqz penus vt Licerō in secundo
de natura deorum elegantissime docet. omne quo
vescuntur homines. Lui suffragatur. Festus scri-
bens penora dici res necessarias ad victum quoti-
dianum. penarium vero vt inquit Darro appella-
runt locum in quo penus seruabatur Liceronis ac
festi auctoritatem corroborāt verba Scenolae iu-
risconsulti qui ad demonstrandam penū ita scripsit
penus est inquit quod esculentū aut poculentum

est. Ceterum unde ipsum penoris nomen deducatur commodissime declarat phauorinus apud Selli-
um ijs verbis Quae longae visionis gratia contra
huntur et reconduntur: ex eo quod non in promptu
sint: sed intus et penitus habeantur penus dicta sunt:
et apud iurisperitos titulus est de penu legata ubi
quae appellatione penus intelligantur copiosissime di-
sputatur: praeterea officium fuerat diligentis com-
mentatoris illud quod a grammaticis ac litterato-
ribus queri solet de virgiliano versu non tacere:
vtrum. scilicet. legendum sit: quibus ordine longo Lura
penu struere. vel longam penu: vtrumque. n. le-
gi solitum est. huc adde quod Cellarium vix vnum in
ea significatione quam tradit seruius reperitur: vi-
detur enim Cellarium ea figura dici: qua panarium
granarium: penarium. ut pro Lella ac reposito-
rio potius accipiat: quam pro ipsis rebus reconditis quae
admodum inquit varro: panarium dicitur ubi panis
seruatur: granarium ubi granum reconditur: et pe-
narium ubi penora custodiuntur hoc ita esse docet do-
natus scribens Cellarium dici a reponendis cella-
disque rebus esculentis et poculentis. Quin et iuris-
consultus digestis de legatis apertissime ostendit
Cellarium ipsum esse locum non res: cuius verba
haec sunt. Item Cellarium iunctum eidem dietae
ab herede meo ei concedi volo: apud Collumellam
titulus est quemadmodum villica tractare debeat
penora siue cellaria quae quidem inscriptio si non est
sudititia indicat Cellaria idem esse quod penus. et

b

fere congruit cum significato seruij. Cellarius ve-
ro masculino genere dicitur is qui preest cellario z
penoribus recondendis: de quo videtur intellexit
se plautus inquit. Sum promus condus procu-
rator peni. de hoc Martialis hinc Cellarius expe-
ritur artes: z collumella in. xiiij. quibus inquit. stu-
dium fuit pistoris z coci non minus Cellarij dilige-
tiam suis preceptis instituere. z alibi vt cibus inqt
z potio sine fraude a Cellarijs prebeatur.

SERVIUS Luz responsum fuisset: illic im-
perium fore vbi z palladium: adhibito Samurio
fabro multa similia facta sunt.

PHILIPPUS Nemo scriptor idoneus: q
equidem scia tradit hoc: immo omnes consono ore
referunt pelta. de coelo lapsam in nume man⁹ de-
cidisse: ad cuius similitudinem z formam vndecim
alias peltas hoc est breuiora scuta Samurius in-
ter opifices solertissimus confecit tanta arte: vt ve-
ra pelta vix dignoscere^t. hoc scribit Plu. i numa:
hoc Ouidius in fastis. hoc Dionysius alicarnasse⁹
in scdo. haec fuerunt illa celebratissima Ancylia
que per urbem a tripudiantibus salijs in honorez
Martis circū gestabant^r: id iatqz seruius ipse con-
finxit: ipse peperit: ipse solus excogitauit nulla fre-
tus autoritate: quod de palladijs a Samurio fa-
ctis fabulat^r.

SERVIUS. Barba singulari numero hoīuz
plurali qdrupedū dī.

PHILIPPUS Autoritatem seruij erudi-

29
torum refellit auctoritas: namq; barba quadrupedum in singulari numero apud idoneos reperitur: horatius in primo sermonu: vt quilibet barbā variae cū dente colubrae. Plinius in. xxviii. Afferūt z Magi suae ōmenta primū omniū rabiē bircoz: si mulceat barba mitigari. Idē in. viij. est in eadem specie barba tantū z armoz villo distans: quē tragelaphon vocant: z alibi. Callitricēs inquit toto pene aspectu differūt a simijs. barba est in facie cauda late diffusa priori parte. praeterea nō solū quadrupedū dicit barba: sed etiā aliar rerū: qđ haud dubie ostendit Plinius sic scribēs in. xxx. Lū geminos trāsīt sol cristis z auribus z vnguibus gallinaeoz: si luna rasis barbis eoz. Idē in. ix. Barbam dici posse singulari numero etiā in piscibus demonstrat his verbis de mulis piscibus scribens. barba gemina insigniūt inferiori labro hinc Cicero in paradoxis z. M. Darro in re rustica mulos barbatos appellant. Idem etiā plinius bellionez florem quinis barbulis coronari refert in. xxj. praeterea barbae de hominibz quoq; plurali numero dicūt cōtra seruij auctoritatē: qđ filius italicus apertissime docet: sic scribēs in. xiiij. Indociles nūc p pexis in pectora barbis verrere humū.

SERVDVS Phalanx est lingua macedonum legio.

PHYLIPPVS Diligens z curiosus Lōmēta tor in enarratiōe phalangis copiosius enarrare debuerat z eruditius: cū phalanx ab hoibus dicatur:

b ij

a paucissimis quid sit intelligat. nãq3 phalangem
 prisca scriptores vt mibi magistra lectõe comptum
 est: appellarunt non proprie legionem vt autumat
 seruius sed cuneũ militare: quando. s. pes pedi
 Elipeus clypeo: vir viro in acie conserebantur: z
 hoc peculiare: fuit Macedonum institutũ: vt au
 tor est Liuius: z meminit Lurtius: Luius haec sunt
 verba: Macedones phalangem vocant peditum
 stabile agmen Vir viro: armis arma conferta sunt
 idem traditur a caesare: qui in primo Lõmentario
 refert helnetios fecisse phalangem hoc ē clypeoz
 Connexionem: quae etiam testudo nuncupatur a
 doctis: idē Caesar paulo p^o inquit: milites nostri e
 loco superiori pilis missis facile hostiũ phalanges
 perfregerũt: vbiproculdubio accipitur phalanx p
 armorum connexione atq3 testudine: hinc per me
 raphorã a satyrice poeta dictũ est: iunctaeq3 vni
 bone phalanges: z phalangarij appellati sunt mi
 lites qui erant in phalange: quales habuit ad imi
 rationē Alexandri magni Alexander syrus Roma
 nus imperator: vt autor est lampridius: phalangia
 vero sunt ex genere araneorum vt alibi docuimus
 ex auctoritate plinij: Lelsi: z Aristotelis: hoc i loco
 potissimum referendũ est illud: quod a plinio tra
 ditur libro septio: phalanges etiam significare fu
 siles qb^o afri poeliũ pira egyptios pmi fecerũt: No
 ni^o scribit phalanges dici fustes teretes qui nauib^o
 subijciuntur.

SERVDVS Stella facē ducēs. i. lumē qb^o

utiqz ex facib⁹ nascit^r.

PHILIPPVS Sacesat procul tam futilis
 z inanis interpretatio: nā virgilius de face coelesti
 sensit: z quo apti⁹ poeticus sensus versus intelligat^r
 adscribemus verba plinij ad hanc rē p^rinentia: q̄
 ita scribit. in secundo emicant z faces nō nisi cū de
 cidunt visae qualis germanico Laesare gladiatorz
 spectaculum edente praeter ora populi meridiano
 transcurrit: duo genera eaz. lampades vocant pla
 ne faces: altez bolidas: quale mutinensibus malis
 visum est: distant quod faces vestigia longa faciūt
 priore ardente parte. hactenus plinius. cuius ver
 bis haud dubie declaratur quid sibi velit M^o Jaro
 nian⁹ versus. stella facem ducens multa cum luce
 cucurrit: z in eodem loco parum diligenter parum
 qz curiose introspexisse videtur seruius virgilia
 nam maiestatem: quando a poeta dicit^r Intonuit le
 tum: est. n. id totum ex arcana augurum disciplina
 translātū: z a nobis diligentius exponendū ad iu
 tuandum. studiosorum eruditionem. Etrusci coe
 lū in. xvi. ptes diuiserunt: ex quibus octo ab exor
 tu sinistras: totidē ecōtrario appellauere dextras
 hinc omnia fulmina leua existimantur esse prospe
 ra: quoniam a leua pte mūdi ortus ē: vt auctor ē pli
 nius: z vt scribit Licerō in secūdo de diuinatōe. op
 timum auspicium habebatur apud Romanos sinī
 strum fuerat: vez cū Romani sinistra meliora exi
 stimarent: grecis z barbaris dextra videbatur au
 spicatioz. vnde apd Homer⁹ Ajax sic loquit^r. p^rspe
 b ij

ra Iuppiter his dextris fulgoribus edit. Virgilius
idq; ois ariqtatis pultissim⁹ ex ritu Romani au-
guri dixit intonuisse leuū hoc est sinist⁹: qđ felici-
tatē portēdē credebāt⁹ z imitat⁹ v² eē Enniū sic scri-
bētē. Lū intonuit leuū bñ tēpestare serena n̄ omit-
tendū ē a latinis oīa: quae bona sint sinistra nūcu-
cupari etiā si dextra sint.

SERUIVS Seruix cū nūero singulari d²
collū significat: si plurali vtamur supbiā ostēdim⁹:
vt in verrinis Licero frāge ceruices.

PHILIPPVS Viror in errata tā manife-
sta tā turpia lapsū eē Seruiū alioqñ crudituz: vix
enim talia refellēda sunt: cū se ipsa rafellāt ac sibi
ipsis sint repugnantia z ptra veritatē reluctē: nā-
q; vetustissimi illi scriptores pluraliter Lervices ap-
pellabāt p parte colli: nusq; Lervicē: prim⁹ autez
horēsi⁹ credit dixisse ceruicē singulari nūero: vt
autores sunt Quintilianus z Varro: si vera fuerit
seruij sententia in solecismū incidisse dicent⁹ prisci
scriptores: qui ceruices sapissime: Lervicem non
tā sepe vsurparūt: in solecismū incidit Licero scri-
bēs in vatiniū. Inflato collo: tumidis ceruicib⁹ in-
tulisti: z alibi. frēgeris in carcere ceruices. vbi sine
cūtrouersia ceruices p mēbro hois accipiunt⁹: erra-
uit ē Lato cui⁹ verba haec sunt. si caput aut cerui-
ces dolent: eo lotio caldo lanito: errauit Lelsus
dicēs. Lueurbitulae ceruicib⁹ admouēdae: z alio i
loco. In ceruicib⁹ blādulae positaē: qđ multa. vete-
res p²aliter tātū ceruices dixerūt: vt testis ē Qui-

tilian⁹ in. viij. praeterea exēplū ciceronis : qđ p se
allegat seruius cōtra ipsum facit: nā scribit cicero
Derrē multoz fregisse cernices: cū iuberz eos de
collari: nō autē supbiā vt seruius opinat: Quimō
cervix in singulari p supbia saepe ponit: vñ dicit
homo durae cernicis: z a hieronymo i interpretati
one instrumenti veteris dictū ē : popul⁹ iste durae
cernicis est. huc adde qđ cervix non significat collū
sed partē colli posteriorē: quae exterior ē: vt docet
Aristoteles in primo de animalib⁹. z vt autor est
plinius in. xi. multis vertebratisqz orbicularim ossi
bus flexibilis ad circumspectum articuloz nodis iū
git: z vt refert celsus in. viij. septem vertebrae in
cervice sunt. qui ē cervix nō solū dē de aialib⁹: s; z
ē de reb⁹ alijs: pom. mela. sedz i ceruice peninsula
cyzicum.

SERVIUS Fastus supbia: z ē quartae de
cliatōis: nā liber qđ diez h; pputationē: secundae de
clinatōis ē: vñ erravit Lucan⁹ dicēdo. Nō me⁹ eu
dori vincef fastibus annus.

PHILIPPUS Nimis audax ne dicā teme
rarius ē serui⁹: qđ Lucanū scribit errasse dicēdo fa
stib⁹ z nō fastis: cū Lucanus eruditissim⁹ seruiō re
liquisqz commētatorib⁹ excellentior morē antiquoz
vsurpauerit: qui fast⁹ ē p ānalib⁹ z libris i quarta
decliatōe nōnūqđ dicē solebāt: Varro in ephemer
de caesar fast⁹ correxit: columella i. x. sequor nunc
eudori z metonis fast⁹ astrologoz: z apđ Oratiuz
duplex scriptura iuenit, fastos z fast⁹. z vt autor est

b. iij

pscian⁹ eadē forma dī fast⁹ v^l fasti q̄ senat⁹ v^l se-
nati in secūda z q̄rta decliatōe

SERVDVS Caulonisqz arces. Caulon mōs
ē Calabriae vt Orati⁹ z amic⁹ Aulō fertil⁹ baccho

PHILIPPVS Si versum oratianū ita le-
geremus vt allegat a seruo praeuaricabimus nor-
mā saphici carmis qd̄ in penultio pede exigit tro-
cheū: iōqz legēdū ē amicus Aulō: z ita i emēdatif
codicibus legif: ē at Aulō mōs Calabriae p̄ tarētī
nā regionē vt porphirio scribit Serax boni vini de
quo intellexit Martialis celebrās vinū tarētīnū. No-
bil⁹ z lanis z baccho fertil⁹ aulō: eiūero apd̄ vgilū
caulō legif: z accipit p̄ oppido: qd̄ a plinio colloca-
tur i p̄ma regiōe italiae: z strabo i. vi. cauloniā ap-
pellat: cui adstipulat mela i geographia vt ego aīa
aduerti z in historia potissimū labit seruius ac pa-
rū curios⁹ ē: nā cū originē tarētī referre vellz: dixit
bellū it̄ Atheniēses z lacedemonios fuisse p̄latū
qd̄ a fide historiae penit⁹ dissentit cū bellū illō int̄
lacedēonios z messenios p̄ mltos ānos gestū fuēit
q̄ populi sunt i peloponēso atz p̄termini z originē
tarētī referēs strabo istd̄ copiosissime narrat: epho-
rus quoqz z iustinus idē tradiderūt.

SERVDVS Apd̄ ātīquos i vsu n̄ crāt prādia
PHILIPPVS Nō eo ificias oli me pedibus
iuisse i sniaz seruij: sz ex mltiplici variaqz lectōe d̄
phēdi apd̄ p̄scos i vsu fuisse n̄ min⁹ prādia q̄ coc-
nas: z hoīes bis i die saturos fieri solitos: qd̄ i p̄mis
affirmat Licero scribēs i. v. qd̄e tusulana platōe

solitū improbare vitā italicorū quoniam bis in die sa-
 tūri fiebāt: et apud plautū atq; Terentiū vetustissi-
 mos scriptores prandia celebrant. Quin etiā Ma-
 crobius refert morē fuisse antiquorū romanorū ut
 parētibus ianuīs prāsitarēt et coenitaret: apud pli-
 niū in eplīs legimus quēadmodū plini⁹ scriptor na-
 turalis bi. cibū sumebat interdū leuē et facile vete-
 rū morē: perinde ac prandiū foret paruius: coena co-
 piosior herodotus quoq; autor Megacreontis
 abderite dictū celebratū fuisse: qui aiebat magnā
 se grām habere Terxi q̄ nō bis in die cibū capet:
 nā si prandiū et coenā iuberēt abderitae parare de
 iplīs actū iri pessime assererat. hoc iō in Terxe ad-
 miratus ē abderita: quoniam illa quoq; repestare: q̄
 haud dubie vetustissima fuit prādere et coenare co-
 suenerūt: huc accedit autoritas Cornelij celsi p̄ci-
 piētis bis die potius q̄ semel cibū esse capiendū ce-
 lebratū quoq; a plutarcho apobthegma Alexandri
 magni: q̄ dictitare solebat obsoniū prādiū esse no-
 curnā ambulationē: coenae vero prādiū paritātē.
 Supradictorū sententias p̄firmat autoritas Aristotelis:
 qui scribit i p̄blematis prādendū esse large: coe-
 nandum esse parce: hoc non praecipere a doctis-
 simo philosophorū nisi in vsu prandia et coene pa-
 riter fuissent. hoc idem tradit ab hipocrate medi-
 corū excellentissimo. et leonidae spartani dictum
 illud peruulgatum est: prandete commilitones
 apud inferos fortasse coenaturi: floruit autem
 leonidas procul dubio temporibus antiquissimis

et inter antiquissimos est numerandus: hinc a satyrico poeta dictum est: praebebat sibi quisque deus. praeterea a Da-
lerio max. simplicitas antiquorum in cibo capiēdo lau-
datur: qui in ppatulo praebebant atque coenabant.

SERVIUS Moxis fuerat ut nubentes mariti
postes oleo ungerent.

PHILIPPUS Dissentit ab opinione seruij pli-
nius: qui scribit in xxviii. nouas nuptas non oleo sed adi-
pe suillo solitas fuisse postes maritorum intrantes at-
tingere. Masurius vero tradit palmam lupino adipi anti-
quos dedisse: idemque nouas nuptas illo ungere po-
stes solitas: ne quid mali medicamenti inferret: Dona-
tus quoque refert uxores dici ab ungendis postibus
quod cum puellae nuberent: maritorum postes ungebant: sed
quo unguento siue adipe uterentur non memorauit.

SERVIUS Furibunda. id est furēti similis.

PHILIPPUS Pluribus in locis seruius tradit
nomen desinētia in būdus significare similitudinē quod ite-
rū refert a prisciano alijsque grammaticis: quorum error
manifestarius corrigitur a recentioribus scriptoribus: et
A. gellius in x. planissime docet quemadmodum ista omnia
quae terminantur hac particula būdus significant atque demon-
strant vim et copiam et quasi abundantiam rei: cuius id verbum
sit: ut letabūdus dicatur is: qui abunde letus. populabū-
dus qui passim ac strenue populat. furibūdus qui ve-
hement furit: ceteraque id genus omnia ita dici ostendit:
ut patet a haec postrema declarare largam vim ac fluere
copiam. id autem exemplis supersedeo: quod in vulgus edita sunt
innumerabilia: quae seruij prisciani ac reliquorum idem sententiū

opione apertissime refellunt. Duo tantum exempla refera quae paulo remotiora sunt: quibus responderi non posse scio: quae haud dubie subvernant dicta grammaticorum. **Q. Lurtius**: qui sine pertrouersia inter scriptores classicos assiduosque numeratur: ita scribit de **Alexandro**: quo vulnere afflicto magna vi sanguis emicare remisit arma moribundo filius: si moribundus significaret filius morienti: quid opus erat addere filius moribundo: nonne esset oratio inuenusta inelegans ac insulsa quasi acciperet filius filii morienti: quin etiam **Valerius** max. et ipse quoque scriptor non proletarius de **Antiocho** loquens sic refert: iacebat ipse in lectulo moribundo filius: lametabatur necessarii. multis itaque et his potissimum duobus exemplis liquido manifestatur: non in moribundus desinencia similitudinem significare non posse: sed potius copiam quandam et abundantiam rerum a quibus producuntur.

SERDIDS. Vri boues agrestes sunt: qui in pyreneo nascuntur.

PHILIPPIDS Deuisset diligens et eruditus interpres copiosius de vris disputare: qui enarratione tam concisa et mutilata non satisfacit auribus curiosis: non pigebit itaque referre ea: quae de vris apud eruditissimos scripta conperio. **Plinius** scribit vros esse boues feros vi et velocitate excellentes: quorum cornua taurinis similia: ut autor est **Solinus**: capacissima sunt adeo ut imensis vice prebeant poculorum: quoniam etiam **Albertus magnus** li. de animalibus. xxiij. tradit tantam esse vris in combus vastitatem ac robur: ut homines cum equo

ventilent. Caesar in cōmētarijs refert germanos ve
natione vroz corpa exercere: quos foueis capros
interficiūt: et qui plurimos ex his interfecerūt rela
tis in publicū cōnib⁹ quae sint testimonio: magnā
ferūt laudem. Magnitudo vroz paulo intra ele
phantes: specie et colore et figura tauri: in germa
nia peculialit⁹ gignunt: si credere volumus plinio
solino caesari reliquisq; scriptorib⁹: qui frequētis
simos vros nasci in germania tradiderūt: nō aut in
pyreneo vt feni⁹ opinat⁹: et ego annū agēs tertiū et
vigēsīmū cū parisijs celeberrima toti⁹ galliae ciui
tate studia humanitatis publico auditorio pferer:
saepissime audiui ex germanis auditorib⁹ meis ta
les vros hac quoq; tēpstate in germania subinde
cerni: subinde capi ac domitari: et cuz vnicuiq; res
sue regionis esse debeāt cognitissime explorauissi
meq; germanis de rebus germaniae et speciatim
de vris enarrātibus fidē habendaz esse duxi: et eo
magnis q; illoz vba cū scriptis eruditoz pueniebāt
SERDIUS. Tristisq; senect⁹. i. seneca.
PHILIPPUS. Ego potius exponere tristis
id est q̄rula et morosa: nāq; poeta voluit epitheto
demonstrare qualis sit p̄ditio senectutis: sūt aut se
nes vt scribit Licero i Latone: et testat Seneca mo
rosi et anxij et q̄ruli atq; difficiles: qd etiā elegāti
sime exp̄ssit horati⁹ in arte poetica seniles mores
describēs. Difficilis q̄rul⁹ laudatoz tpis acti: se pu
ero cēsoz castigatozq; minoz. vgiliiū vt arbitroz imi
tat⁹ ē fili⁹ illo vsu cureq; isidieq; atq; hic q̄ribūda

senectus. nam a filio senectus dicitur queribunda quoniam
 plena querimoniarum: quo modo a virgilio tristis
 nuncupatur: et ab Orazio in carminibus: morosa ob va-
 rios. scilicet ac difficiles: mores quibus sunt obnoxij que-
 ruli senes: In eodem. vii. volumine ubi dicitur: simul ac-
 cipit alueo ingentem aeneam. Exponit Seruius Alueo
 scilicet flumis mihi videtur exponendum esse Alueo. scilicet na-
 vis: ut intelligamus aeneam intra cymbam receptum
 fuisse a Laronte: namque Alueus elegantissime dicitur
 navis siue ipsius navigij receptaculum. Propertius
 evidentissime id ostendit sic scribens in tertio. Aut quid
 nam fracta gaudes neptune carina: portabat sanc-
 tos alueus ille viros. Linius li. xxi. Alueos informes
 raptim faciebant. id est. nauticulas. Et idem li. x. pars inquit
 fluviales naues ad superanda vada stagnorum atque te-
 planis alueis fabricatas complent. praeterea alueus
 quemadmodum de fluminibus dicitur: ita etiam de re-
 bus alijs. Columella in nono duos in alveolum ligneum
 conferat: Plinius in. xj. Alueos ex cornu spectatos
 esse refert. id est. apud alvearia. et Varro alueos inquit
 ubi apes sint. alij faciunt ex viminibus: palladius in
 novembris sordibus liberandi sunt alvei: praeterea er-
 ror manifestari est apud servium in historia: qui quan-
 to levior est: tanto minore venia dignus. scribit enim
 parthenopeum filium fuisse menalippae: cum filius fue-
 rit Atalantae puellae in cursu perniciosissimae. ut statim
 atque Diodorus meminerunt: quod et omnes historici
 testantur. In illo quoque versu Maroniano. Explebo
 numquam reddarque tenebris: admittit servium cum more

diligentis Lōmentatoris varias interpreta-
tiones attulerit: omisisse id: qđ a M^oacrobio relatū est: qđ
eruditionē maximā prae se fert: z virgilianae sentē-
tiae optime quadrat. scribit enī M^oacrobi⁹ in som-
niū Scipionis aias sociari corporibus quibusdam
numeris: qui numeri dū supsunt pseuerat corpus
animari: cū vero deficiūt: mox arcana illa vis sol-
uitur: qua societas ipsa cōstabat: anima ipsa nō de-
ficit. quippe quae immortalis atqz perpetua est: sed
impleris numeris corpus fatiscit: hinc illud est do-
ctissimi vatis: explebo numerū reddarqz tenebris.
haec M^oacrobij iterptatō tā subtil' tā elegā' tā eru-
dita praetermitti nō debuit a curioso cōmētatore:
qui ex fontibus philosophorū vnde hauserat M^oac-
robis: haurire potuisset: praesertim cū multa vñ-
diqz exquisiuerit. sed vt mihi videt: nihil ē cū p^odi-
cta M^oacrobtj expositione comparandū.

SERDIUS. Custodia est quae custodit: non
quae custoditur.

PHILIPPUS Error hic est seruij manifesta-
rius: cū apud eruditos custodia reperiat^r p^o eo etiā
qui custodit z in primis apud iuriscōsultos: qui dis-
sertissimi sunt digestis de custodia reorū ita scriptū
legimus: ne quis receptā custodiā sine causa dimi-
tat: z alibi manifesti⁹. si custodia se interfecerit vel
p^ocipitauerit militis culpe ascribit^r z alibi si casu cu-
stodia defūcta esse dicat^r: vbi semp custodia signifi-
cat reum z illum qui custoditur: quin etiam sueto-
nius hoc vocabulo in hac significatione vsus est:

cuius verba haec sunt in domitiano: Nec nisi secreto atq; solus plerasq; custodias receptis quidem in manu cathenis audiebat. idem in tyberio: in recognoscendis custodijs precanti cuidaz poene maturitatem: respondit nondum tecum in grateam redij: et in Caligula Custodiarum inquit serieim recognoscens.

SERDVS Saxum ingens voluunt alij. si siphū dicit: radijsq; rotaz: Ixionem dicit. **PHILIPPVS.** Nemo inficiatur Sifipbum apud inferos hac poena torqueri: vt saxum perpetuo voluat. Iuxta illud Ouidij: sifiphus est illic saxum voluensq; petensq;: et Ixionem a rota versari vt idem voluit Ixion et se sequiturq; fugitq;: at qui curioso interpreti cōueniebat diligentissime pēfitare: an fabula Ixionis ad sensum virgiliani carminis esset accomodanda: mihi. n. haud quāquam quadrare videtur: nam cum poeta paulo supra dixerit Ixiona apud inferos in tartaro cruciari: quid opus fuerat idem iterum referre. ego autem cum Macrobio sentire malim: qui in somnium sciipiōis scribit: poetam intelligere illos radijs rotaz pendere districtos: q̄ nihil consilio preuidentes nihil ratione moderātes: nihil virtutibus explicātes seq; et actus suas oēs fortunae pmitteres casib; et fortuitis rotatur: illos aut saxū ingēs voluē dicit eē intelligēdos: q̄ inefficacib; et laboriosis conatib; vitā pterūt: nam philosophi qdam fuerunt: qui inferos aliud esse negauerunt q̄ nostra corpora: et oia quae de inferis

antiquitas fabulata est: in nobismetipsis reperiri.
quapropter expositionē quoq; Macrobij vtpote
optimā memorabimus: quā refert super illo versi-
culo. Lucent genialibus altis aurea fulcratoris: vbi
Seruius de tantalo dicit esse intelligendū: et eius
fabulam notissimā enarrat. Macrobius vero dicit
ad omnes auaros hoc esse referendū: qui epulis
ante ora positis excruciantur fame et inedia tabescunt:
quos magis magisque acquirendi desiderium cogat
presentem copiam non videre: qui in affluentia in-
opes aegestatis mala in vbertate patiuntur: nescien-
tes parva respicere dum egent habendis: praeterea
non vident esse omittendum illud. Quos super atra si-
lex iam iam lapsura cadenti iminet assimilis: quem
versum enarrans peritissime Macrobius asserit
eos esse intelligendos qui arduas potestates et in-
faustam ambiunt tyrannidem: quoniam semper viuunt
in timore et sibi videntur exitium quod merentur ex-
cipere: quod dionysij exemplo declaratur. qui au-
lae siculae inclementissimus incubator Damocli fa-
miliari suo solam beatam existimanti vitam tyranni-
cam: volens ostendere quod misera esset et quod plena
impendentium semper periculorum: gladium de filo
tenui pendentem mucrone demisso iussit illius cer-
nicibus inter epulas imminere: et cum Damocles re-
gias et tyrannicas copias praesentis mortis pericu-
lo aspernaretur: talis est inquit Dionysius vita: quae
beatam putabas: sic nobis semper mortem imminere
videmus: et haec historia praeter Macrobiū ab

enfebio z cicerone memorat. ista autē omnia: quoniam eruditionis refertissima sunt: ac subtilitatis referēda esse censui: vt qui expositione seruij pte tus non fuerit: aliquid audiat discipline remouēis quae non minus delectare solet q̄ prodesse.

SERDIUS. Titania astra. i. soles quē vnū de titanibus fuisse diximus.

PHILIPPUS. Diodorus libro. vi. apertissime nos edocuit quare astra titania nomenē. scribit. n. hiperionem vnum ex titanibus primum astrozum luneqz z solis cursum ac naturam demōstrasse: z ob hoc stellarum parentem existimatum: merito itaqz a virgilio astra. i. stelle omnes non solus sol: titania dicuntur quasi perpetuo epitheto ppter titanem hiperionem: qui siderum pater fuisse creditur. Quin etiam reprehendit seruius illos q̄ dicunt hanc particulam ergo aliquando poni pro causa: cum illi bene locuti sint. z latine: qui hoc dixerunt: seruius autem non recte: qui hoc inficiat: nam vt auctor est festus. ergo interdū significat gratiam: cum. s. gratia intelligitur pro causa: in qua significatione accipitur apud linum scribentē apollinares ludos victoriae nō pestilentiae ergo fuisse constitutos: idest causa. z. M. Lato in re rustica ita scriptuz reliquit. tibi ins est porco piaculo facere illiusce sacri coercendi ergo: z alibi harumce rerum ergo fundi terrae agriqz mei lustrandi. z alibi M. ars pater te precor quesoqz vti fies volens ppicius mihi domo familieqz meae. cui⁹ rei ergo

agrum terram fundunqz meū solitaurilia circūagi
iussi. in his omnibus plane locis ergo accipit pro
causa: praeterea extat exemplum epistole antiquis
simae a consulibus Romanis ad pyrrum epirensem
scriptae: ubi haec vba leguntur. sz cōis exēpli z fi
dei ergo visum est vti te saluū velimus: ubi sine cō
trouersia ergo significat causam. z apud virgilium
velint nolint grammatici: ergo intelligit p causa: in
eo versu: illius ergo venimus.

SERVDVS Nysae de vertice tygres: nysa
mōs ē indiae: Nysa ciuitas est in mōte parnasso: in
qua liber colitur.

PHILIPPVS. Scribit Diodorus bac
chū cognominatum esse Dionysium ab eo q̄ edu
catus sit a nymphis apud nysam arabie vrbez: vnde
ab Ioue nysaqz Dionysius nuncupatus. Nysa
etiam non tam mons est q̄ ciuitas indiae celebra
tissima carminibus poetarum quam vt autor ē sira
bo Bacchus condidit. cuius et meminit plinius in
vi. de qua copiosius z elegantius q̄ caeteri: scribit
curtius referens quemadmodum Alexander cum
exercitu nysā obsedit: z nysei Alexādro se dedide
re a libero patre conditos se esse memorantes. si
ta est Ciuitas nysa sub radicibus montis: quez me
ron incolae appellant: z cum meron grece femur
significet: inde greci mentiendi traxere licetiā: Jo
uis femine liberum patrē esse celatū: z de hoc mō
te intellexisse maronem non ambigim⁹: quando in
quit Nysae de vertice tygres: praeterea alia ē Ny

sa non in monte parnasso vt autumat seruius: sed
 in helicone vt auctor ē strabo: de qua vt opinor sen
 sit Lucanus cum scriberet. Bacchumq; auertere
 nyfa. Quin etiā in enarratiōe historiarū: quas poe
 ta in. vj. tangit parū fidus est seruius: et perperam
 allegat dicta historicoz: et potissimum. I. liuij. nan
 q; de Torquato sic scripsit seruius: Torquatus fili
 um vt dicit liuij fustuario necauit: manifestissimū
 hoc esse mendacium et turpissimum erratuz nemo
 vel mediocriter eruditus inficiabitur: qui vl octa
 uum librum liuij ab origine vrbis inspexerit: i quo
 apertissime ostendit Torquatum imperasse lictori
 vt filium securi percuteret: cuius verba ideo sub
 scribere supersedi: quia et multa sunt et quilibet: q
 id nosse velit: illic facillime poterit iuenire: ex hoc
 et id genus multis in eam: vt supradixi: sententiam
 pedibus transeo: vt existimen seruium nō tales edi
 disse commentarios: sed quo quo mō fuisse corru
 pros adulterosq; quis. n. non videt a virgilio di
 ctum esse: seuūq; securi aspice torquatum: videli
 cet quia securi in filium iusserat pater animaduer
 ti: non autem fustuario vt seruius opinatur. Idez
 in expositione illius maroniani versus: Aut ge
 minos duo fulmina belli scipiadas cladē libye. mi
 hi nequaquā satis facit: duz quandā morosam nimis
 distinctionē adhibere cōtendit: ut geminos scipia
 das intelligamus illos duos scipiones fratres: qui
 in hispania perierunt penorum insidijs circūuenti
 et cladez libyae accipiam⁹ pro duobus Africanis:

c ij

ego vero existimo poetam illo toto versiculo intel-
lexisse de duobus duntaxat Africanis: qui procul
dubio fuerunt duo fulmina bellorum: qui ambo
cladez libyae et Carthagini attulerunt: in quo emu-
latus videtur esse lucretium: qui sic scriptum reli-
quit: scipiades belli fulmen carthaginis honor: se-
quatur tamen unusquisque eam sententiaque quae ip-
si verior ac probabilior esse videbitur. cum nobis
satis sit edocuisse quid ipsi sentiremus: suum unicui-
que iudicium est et sua finis.

SERVIUS Parnassus mons thessaliae: di-
uiditur in cytheronem liberi et heliconem apollinis.

PHILIPPUS Auctoritas serui cuius apud
grammaticos ac litteratores plurimum polleat: effe-
cit ut omnes minus eruditi in hunc errorem dela-
berentur asserentes cytheronem et heliconem col-
les esse parnassi: corrigendus itaque hoc in loco est
error publicus ex auctoritate eruditissimorum geo-
graphorum: qui grammaticis in locorum descripti-
one haud dubie merentur anteponi: primo igitur
sciendum est: quod parnassus mons est in phocide re-
gione. non autem in thessalia ut scribit plinius in
iij. et strabo meminit in nono: sub parnasso sunt del-
phi clarissimi in terris oraculo apollinis. helicon
autem et cytheron sunt in Boeria ut plinius strabo
Mela solinus reliquique omnes testantur: et musis
natale in nemore helicone scriptores assignant: quod
et altitudine et ambitu non minor est parnasso: quod
autem parnassus biceps et binertex a poetis nun-

cupetur: non ideo debemus accipere vertices **Ly**
theronem et **heliconem** ut grammatici hallucinan-
 tur: sed ipsius montis cacumina. Cum ego curiosi-
 us inquirerem quae nam forent nomina duorum
parnassi verticum: reperi apud **herodotum** i **via**
nia vnum ex verticibus **parnassi** nominatum fuisse
titthorea: alterum **hyampeum**. quocirca **herodoti**
 auctoritatem sequens id credere malo: quod **Ly**
theron **belicō** ue aut **nyssa** aut **Lirra** aut **Lirphis**:
 namque et id traditur fuerint vertices nūcupati. **Lyr**
ra et **Nyssa** nomina quidem sunt **Livitatum**: sed non
 collium: et **Nyssa** nō est in **parnasso**: sed in **helicone**
Lirphis vero rupes est non cacumen: libuit haec
 pauca annotare super verticibus duobus **parnas-**
si ad errorem manifestarium refellendum: qui a p-
 oribus recentioribusque minus eruditis passim re-
 ceptus est.

SERDYS Mutusae trebia postea dicta
 est: quam modo trebulam dicunt: apud hanc **anni-**
bal deleuit populum. **Ro. Lucanus**: quod non in pu-
 nica nati: Tempora Lannarum fuimus: trebiaeq;
 iuuentus.

PHILIPPOS. Quis non videt seruum i
 rebus interdū lenissimis impingere: et toto ut aiūt
 errare coelo: vel hoc potissimum in loco cum dicit
 apud trebulam: quae dicta sit et trebia ab **anniba-**
le victos esse **Romanos**: quod a fide historica peni-
 tus est alienum: namque **annibal** apud trebiā fluvium
placentinum maximo proelio vicit **Consules. Ro.**

terbia flu. placentin

c. iiij

trebula oppidu

Allia flu.

sempronium longum & L. scipionez Africani pa-
trem: vt linus filius atq; polibius apertissime ac
copiosissime narrat: & nemo vlllo tempore hoc vn-
q̃ inficias iuit: errat itaq; diligenter seruius existi-
mans trebiam idem esse quod trebula: cum inter-
uallo locorum & dissimilitudine significationis dis-
iungantur: nam trebia fluuius est notissimus iuxta
placentiam: trebula vero oppidum fuit haud procul
ab vrbe Roma: vt autor est plinius: & olim trebu-
lanis ciuitas data fuit a Romanis: vt scribit lini⁹
in .x. trebulae Lasei laudatissimi conficiebant tre-
bulani cognominari: de quibus sic scribit Mar-
tialis in xenis: Trebula nos genuit: commendat gra-
tia duplex. Sine leui flamma: siue domamur aqua.
Trebiani: fuerunt quoq; ppli p̃termini trebulanis:
sed hi nihil ad trebiam: vbi annibal Romanos p-
fligauit: nec versus Lucani quicq̃ inuerit seruij
opinionem: cum apertissime referatur ad trebiam
placentinum: perperam itaq; allegatur a seruiο q̃
altero quoq; loco alterum lucani carmen parum
diligenter parumq; curiose pensitauit: namq; sup-
eo maroniano versiculo. Infaustum interluit allia
nomen ita scriptum reliquit. Allia fluuius est cui
additur vnū. l. propter metrum. vt reliquias. lu-
canus bene posuit: quas aliae clades: non possum
nō vehemēter admirari seruium in errores tā pu-
eriles: tam manifestarios: tam crebro incidere:
existimat enim lucani versum referendum esse ad

Cladem allensem : quod q̄ ridiculū sit quintū anī
 maduertere poterit: qui librum Lucani septimū di
 ligentius introsperit. in quo carmen hoc legitur
 Nō istas habuit pugnae pharsalia ptes. Quas alie
 Clades. cuius sensus est manifestissimus: vult enī
 ostendere lucanus omnes alias clades: quas Ro-
 mani superioribus temporibus passi sint: non esse
 cōparandas cū pharsalica clade: q̄ cūctas alias ex
 uperat. et ita alie sine cōtrouersia accipiūt pro pno-
 mine: Seruius vero credidit alie clades accipi pro
 allensi clade: tanq̄ ab allia flumīe deriuetur: cui⁹
 primam syllabam apud poetas semper productā
 reperi: q̄uis seruius reclamet. Quidius. l. aec erat
 in fastis: cui dat grauis allia nomen. Lucanus et
 damnata diu Romanis allia fastis. Silius M̄aioz
 et horzificis sese extulit allia ripis. sic a poetis omni
 bus secutis naturam nominis nulla metrica neces-
 sitate cogente allia ponitur prima syllaba produ-
 cta: quemadmodum a virgilio traditum: et per ge-
 minū. l. ab eruditis scribitur.

SERDIUS. Nemea silua est vicina thebis in
 qua hercules interemit leonem.

PHILIPPOS. Nemea silua est in pelopo-
 nesso inter ciconas et philuntē: in qua argiui
 sacra celebrare consueuerant: quae nemea co-
 gnominantur: ut auctores sunt strabo et Diodorus:

nemea silua

Thebae vero sunt in boetia maximo intervallo a
nemea silua disiunctae.

SERVDVS. Cares insulani populi fuerunt :
leleges thessali.

PBJLPPVS Sepe admonuimus multa de
prehendi in cōmētarijs seruij: quae ad geographiā
pertinēt: nō satis exacte nec ad amissim pēnsitata:
quae virgula cēsoria notari mereant: quale ē hoc.
Nā cares nō sunt insulani: ut ipse autumat: sed in
continēti: et populi sūt Asiatici iuxta M^otheoniā liciā
atq; ioniā collocari: vt plinius strabo et mela tradi-
derūt. Cariae toti imperauit olim M^oausolus: vt
autor ē victruui⁹ i scōo: in caria fuit Allicarnassus
et mausoleū illud celebratissimū qd inter septē spe-
cracula meruit annūerari. Nec leleges sūt i thessa-
lia: vt incuriose refert Cōmētator. sed leleges et ca-
res idē sūt populi: vt meminit strabo in. vij. nōnul-
li tradūt eos esse finitimos: atq; i multis cariae lo-
cis sepulchra lelegū et monumēta lelegia nūcupa-
ta ostēdunt: et olim ioniā asiaticā cares et leges in-
coluerūt. Cares peculiariter barbari sūt cognoiati
Leterū vt ego arbitror: videt̃ existimasse serui⁹ le-
legas esse thessalos: quoniā versu lucani: quē ipse
allegat ostendit lelegas agrum thessalicū quondā
tenuisse. Atqui lucanus ideo videtur hoc tradidisse:
quoniam leleges fuerūt populi errabundi et di-
uersis in locis habitauerunt. Nam vt scribit Aristotē-
les in politia Acarnanum Etolorum Leuca-
diorum leleges haec omnia loca incoluerunt:

Cares p^{pti}

Mausolus

Leleges

Ouidij

et olim etiā Thessaliā tenuerūt. sed nō ipsi thessali fuerūt. Ouidij caras et lelegas ita carmie cōiungit sicut et virgilius: quoniā videlicet sūt inter se cōtermini. versus Ouidij ex li. ix. metamorphoseos hic est. Caras et armiferos lelegas lyciāq; perrat. scribit plini⁹ in. v. Miletū ioniae caput. lelegeida fuisse noīarā. Idez serui⁹ existimat Ibermodoōta fluvii esse thraciae: cū sit cappadociae: q̄ regio est asiatica. ut plini⁹ strabo atq; iustin⁹ meminerūt. Juxta quē olī Amazones cōsederūt: quarū regina ut auctor est Diodor⁹ in ostijs Iberimodontis urbē pedit Iberimiscyrā nūcupatā. inde pugnas Amazonū Iberimodontiacas appellat papini⁹ i pmo siluaz. et propri⁹ i tertio sic ait. Qual' amozonidū nudant bellica māmīs thermodoonteis turba lauat aq̄s.

Ex bucolicis.

SERVVS Pecunia dicta a peculio.

PLUTARCHVS M. varro Romanorū doctissimus: q̄ vocabulorū etymologias acutissime ac eruditissime pscrutatus est: tradit pecuniā a pecore nominatā esse: quoniā priscoz diuitiae i pecore p̄sisterāt: sententiā varronis p̄firmat Columella li. vij. et Ouidij illo vsu. hinc etiā locuples: hinc ipsa pecunia dicta est. plini⁹ aut in. xxxij. scribit pecuniā sortitā esse nomen a nota pecudis: quoniā antiquitus nūmi effigie pecudis signabant: hic plutarch⁹ asserit in publicola i vetustissimis nūmis signū fuisse ouis et suis bouisq; conspectum.

SERVVS Septa sunt loca in campo Martio

Miletū
thermodon fluv. mpaAmazones
thermisyra

pecunia a p̄siste

tio: et quia similia sunt ouilibus duo haec inuicem pro se ponunt: ut virgilius hoc loco septa pro ouilibus posuit. Itē lucanus ecōtra. et miserae macclauit ouilia romae.

Septa

Phylippus Elegantiū et verius explanatum fuisset Maronianiū carmē a seruiō: si sic dixisset. septa generali vocabulo significāt oīa loca munita et quodā sepimēto vallata. inde stabula ouilia bubilia capilia et id genus reliqua septa nūcupāt. Inde septiatim in cāpo martio loca inclusa tabularis. septa dici meruerunt: de quibus Martialis In septis manura diu multūq; vagatus. Ausonius in panegyrico. passus nō septa nō cāpū. et suetonius. venationē in septis datā esse testat: de his sentire videt et plini⁹ sic scribēs in. xvj. Trabs in porticib⁹ septorū a. M. agrippa relicta. praerea. M. varro in re rustica appellat oīa septa: quae habent inclusa aialia q̄ pascunt. vnde ab eodē laudant septa fulnij birpini. septa pompeii id est loca quib⁹ cōclusae fere pascebant. Idē inqt intra septa villae habeas aquā. apud eūdem inscriptio est de septis fundi. A sepio qđ significat munio: haec dictio deriuari videt. Inde septus loc⁹: septa villa: septū rectū nūcupatur. et apud iuriscōsultos septa accipiunt pro obijcibus et claustris: quib⁹ vtrūq; ad impetus fluminiū coercēdos. praeterea apud lucanū nō est exponendum ouile pro septis. sicut exponit Seruius. Nam ouile erat locus in campo Martio ita peculiariter nūcupatus: de quo haec Liuius li.

ouile locus erat in campo martio

xxvj. Litatis veruriae senioribus datuz secreto in
ouili cū his colloquendi tempus. nam si vez esset
id quod tradit seruius: videlicet Lucanū ouilia pro
septis posuisse: nūq̃ Linius tā licenti translatione
vltus foret: vt z ipse ouile pro septis poneret: cum
poetae aliter q̃ historici loquant. Ecce Lucanus
eo modo dixit ouilia: quo Lini? quo Strabo: qui in
v. referēs idem quod lucanus de crudelitate Iyle
adeo cōuenit euz lucani verbis. vt alter ab altero
accepisse videat. Strabonis verba haec sunt. Iylla
alios q̃ arma piecerāt ad milia tria vel vt alij qua
tuor in campo Martio ad ouilia coactos inuictis
militibus ingulauit. In eadē significatione accipie
dum est apud Iuvenalem eo versiculo antiquo: q̃
proxima surgit ouili.

SERDVS. Ligustrum flos est candidissimus:
vaccinia violae.

PHILIPPVS. Apud pliniū legi ligustruz z
vaccinia magis inter arbores q̃ inter flores nume
rari. In. xij. scribit cyperū appellari in italia ligu
strū. z in. xxiiij. inquit ligustrū eadē arbor est: quae
in oriente cyperos: cuius acini contra phtiriasim
sunt efficacissimi. Idē in. xvj. refert vaccinia italiae
in aucupijs sata esse. galliae vero etiaz purpurea
tingendi causa ad seruatorum vestes.

*ligustrū
vaccinia*

SERDVS Aracynthus mons est thebanus.

PHILIPPVS. Aracynthū scribit plinius in
quarto montem esse Aearniae. Idem comprobat
Martianus capella in geometria.

Aracynthus

Arbustū

Arboretū

arbustū q Castaneto

*Colostrū
Colostrū*

SERVVS Arbustū quidā locū in quo arbo-
res sunt volunt accipere.

PHILIPPVS Mutilata haec est interprae-
tatio. nam nō omnis locus i quo sint arbores : no-
minat Arbustum. Quid si essent quercus ilicesq;
q plurimae: quid si innumerabiles aliae arbores :
quid si Silva. an significanter Arbustū nūcupabi-
mus: minime. Etenim Arbustū vt ego accuratius
animaduerti: pprie significat arbores vitibus ma-
ritatas atq; vitiferas: quae in ordines digeruntur:
vt docet plinius Columella atq; palladius. scriben-
tes quomodo Arbustum sit faciendum. vnde vitis
arbutiua z vinū mustūq; arbutiuū appellatur. ex
huiusmodi arboribus collectuz. Lato quoq; col-
locat Arbustū in octauo loco praedioz: z ne quis-
piam existimet eum intelligere de silua: subiūxit lo-
co nono ponendam esse glandariā siluam. Claudi⁹
quadrigarius locuz in quo sunt arbores plurime:
inuitato vocabulo arbozetum appellat: quod ipse
nimis licenter peperisse ac formasse credit: apud
palladium legi arbustū pro castaneto positū: quod
nō longe abest a seruij significatione.

SERVVS Lac nouū id est colostrū qd neu-
tri generis est. nā femininū esse penit⁹ nō pōt.

PHILIPPVS In tam paucis verbis duplex
inest error manifestarius. nā z feminino genere co-
lostrā reperiri oñdit. Columella in. viij. his verbis
Exiguū emulgendū est: qd pastores colostrā vocāt
ea nisi aliquatenus emittit nocet agno. Idē tradit:

4
a palladio & plautus i penulo feminino genē us
est. Nea Colostrā: me⁹ melliculus caseus. praete
rea Colostrum non proprie significat lac nouum:
sed est spongiosa densitas lactis a partu: vt auctor
est plinius ad quod allusit Epigrammaticus poeta il
lo disticho. Luius lemma est Colostruz. Surrip
it pastor quae nondum stantibus hedis. De primo
matrum lacte colostrā damus. a colostro colostrā
ti dicuntur infantes.

SERDVS. In medio duo signa. conon.
Conon dux fuit: cuius nomen dicit. quia in omniū
ore versatur.

PHILIPPVS. Quis nescit Cononem fu
isse Atheniensium ducem: omnibus insulis presu
isse lacedemonios profligasse. Athenas in pristina
libertatem restituisse: de quo Emili⁹ Justinus plu
tarchus multa tradiderunt: sed diligentius accu
ratiusq; considerandum fuit: an apud virgilium de
hoc Conone foret intelligendum: an potius de
Conone astrologo. Quocirca verius & eruditius
interpretatur virgilianum carmen probus gram
maticus cuius haec sunt verba. Conō sam⁹ mathe
maticus. sed quis plures fuerit mathematici ele
ganter errantē rusticū inducit dicētē. q̄s fuit alter.
alter. n. accipit vn⁹ de duob⁹. Is at Conō de astro
logia libros septem reliquit: hacten⁹ probus. hui⁹
Cononis Mathematici meminit Higin⁹ scribens
ab eo dictum ēē proloмео. quēadmodū ipse vide
rat. Erine berenices regine inter sydera colloca
rat.

Conon athēniensium dux

Conon astrologus

Erine berenices regina

tum: de qua re scripsit Callimachus carmen elegi-
acū: quod Catullus interpreta^r est: in quib⁹ ver-
sib⁹ ita de conone hoc scriptū ē. Idē me ille conō
celesti numine vidit: e bereniceo vertice cesariem
de hoc conone intellexisse proptiū existimo: cū scri-
psit in. iiii. Ne creat Archite soboles Babilonius
orops. Oron. & a proauo ducta conone dom⁹: ex-
ponatur itaq; apud virgiliū de hoc conone astro-
logo sicut exponit recte probus: non autem de co-
none duce Atheniensium: vt perperam existimat
seruius.

SERVIUS Amomum flos est assyrius. vt
lucanus vicinae messis amomum.

PHILIPPUS Viror seruiū auctoritate
lucani suam fulcire sententiam. tanq̃ a lucano di-
catur Amomum florem eē assyrium: qui more po-
etico Amomum quidem nominat in. x. sed quid sit
haud quāq; aperte demōstrat. Debuisset itaq; ser-
uius plinium consulere: qui eum edocuisset. Amo-
mum non esse florem: sed arbusculam: qui in. xij.
scribens de peregrinis arboribus: Amomū arbo-
rem eē commemorat: & eius vnam in vsu eē. For-
ma est vite labrusca. frutice venoso: palmi altitudi-
ne: laudatur q̃ maxime parit Amomuz punici ma-
li folijs simile: colore ruffo. Secūda bonitas palli-
do est: herbaceū peius: pessimum candidum: quod
& vetustate euenit.

SERVIUS. Sophocleo tua carmina digna
Lorburno. ac si diceret q̃q̃ impar sit ingeniū meū

Amomū

laudibus tuis: nā tuas laudes merent' exprimi sop-
hocleo tantū Eotburno.

PHILIPPVS. Ego opinor eo versu a v-
gilio laudari carmina Cesaris Augusti: qui floruit
in poetica: qui vt autor est Tranquill' : reliquit li-
brum alexametris versibus conscriptum: cuius Ti-
tulus est sicilia et libellum epigrammatū . praeterea
tragediam Alacem exorsus est magno impetu: vo-
lens igitur poeta laudare Tragicum Augusti poe-
ma stilūq; grandiloquū: dixit illius carmina digna
esse sephocleo cothurno id ē stilo et sublimitate: q̄
vsus est sephocles in tragedijs scriptitadis. fuit enī
apud grecos haud dubie princeps tragici poema-
tis: qd̄ etiam memorat plinius in. vij. hinc etiam il-
lō in honorē Augusti a poeta dictus est. Atq; hāc
sine tpa Circū intro victrices hederā tibi serpere
lauros. tanq̄ Augustus hederacea corona hoc ē
poetica: non minus coronari mereatur: q̄ laurea
hoc est triumphali. Celebratur a Macrobio atq;
tranquillo locus Augusti: qui cū interrogaretur:
quid ageret Alax tragedia: quā q̄ displicuissz ipe
delenerat: respōdit Alacez suum in spongiā incu-
buisse: Audui q̄ dicerent se vidisse poema sopho-
clis ab Augusto donatuz Romana lingua quod si
verum est poterit commodissime ad id etiam refer-
ri Carmen Maronianuz.

SERVIUS. At si sinistra cana muonissz ab
ilice Cornix: hoc ad angularem pertinz disciplinā.
et paulo post. Cornicē dicit ab Antica ad sinistram

o ij

*Auspina a leua
et adextera*

parrem volasse.

PHILIPPOS. Virgilius utpote omnium
disciplinarum particeps: omnis expertus erroris le
gerat in Augurum libris Cornicem a sinistra parte
ratum facere auspicium. Ideo sinistram Cornicem ap
pellauit quasi a sinistra ratum facientem. namque ut
Cicero scribit in libris de diuinatione. Alijs autem
dextra alijs leua datum est: ut ratum auspicium faci
ant: et alibi. Cur a dextra inquit Coruus a sinistra
Cornix faciat ratum. Illud quoque plautinum in Asi
naria huic sententie conuenit. picus et cornix est
a leua. Coruus porro ab dextra. quod diligenter vi
detur maro obseruasse et facundissime transulisse
Et hoc idem fortassis respexit Oratius sic scribens
in Carminibus. Teque nec leuus veter ire picus: nec
vaga Cornix. Non est hoc in loco pretereundum id
quod a plinio traditur libro. x. videlicet Cornicem
esse alitem Inauspicatae garrulitatis a quibusdam
tamen laudatam. hec omnia a curioso interprete
fuerant inuestiganda: et ad enarrationem virgilia
ni carminis publicanda. In eadem quoque egloga:
Illud frigidiusce exponit. Quis humum florentibus
herbis spargeret. cum poeta clanculum alludat
ad carmen compositum in Daphnidis laudatio
nem ubi iste versiculus legitur. spargite humum folijs
Inducite fontibus umbras.

Ex Georgicis.

SERDIUS Quae bis solem bis frigora se
sit id est quae bis et diebus calorem: et nocturnum senserit

frigora: per' quod duplicem Arationem ostendit
vernalem et autumnalem.

Pb323p22S. Porior apud me est auctoritas plinij: qui virgilianum versum secus quam seruius interpretatur in. xviii. sic scribens. Quarto scilicet sulco virgilius existimat voluisse: cum dixit optimam esse segetem: quae bis solem bis frigora sensisset. Sutilis est mehercle seruij interpretatio de calore diurno: et frigore nocturno: cum poeta loquatur de sole aestiuo et frigoribus hybernis. Et p'bus grammaticus mihi videtur elegantius atque eruditius enodasse nodum maronianum scribens poetam loqui de eo agro: quem noualem vocamus: qui sub exitu hiemis hoc est in initio veris perscinditur. et ita estate quae sequitur siccatur. deinde sub introitu hiemis semet facta sequenti estate reddit fructum: et ita bis sentit frigus semel ante estatem: deficiente hieme initio veris iterum post sementem. bis solem semel aestate: qua cessat. Iterum qua fructum refert.

SERD32S Imolus est mons ciliciae: in quo nascitur crocum precipue.

Pb323p22S Plinius in. v. refert Imolum montem esse non ciliciae: ut seruius opinatur: sed lydiae qui ante tymolus vocabatur: et erat vitibus confusus. Strabo quoque et solinus idem sentiunt quod plinius imolum in lydia collocantes. de quo sic scribit Ouidius. Riget arduus alto imolus in ascensu cliu quoque extensus utroque Sardibus hinc: illinc paruis finitur hi-peppis. Juxta sardis positum esse

o iij

tmolus lydy' mōs

Sardis Vrbis lydie

Imolum. Indicant ouidij versus. Sardis autem urbem esse in lydia celeberrimam herodoti et plinij testimonio notissimum est. Præterea non absurdum fortassis foret illud virgilianum. Croceos Imolus odores: ad vinum referre. Nam cum imoli vineta laudentur a priscis tanq̃ generosissima: videtur poeta appellasse Croceos odores idest vinū Imoli: quod odoris et coloris Croci sit: quale vinum in primis laudatur a palladio utpote saluberrimum: et in hanc sententiam vadit porphirio dicens Crocum pro vino positum esse a virgilio: et allegat istud hemistichion. hoc iō dixi: ut aliqd argutius reconditusq; memorarem: non ut seruij expositionem refellere vellem: quæ probi et solini atq; Lolumellæ auctoritate corroboratur: qui scribunt Imolum esse croco florentissimum illustrissimumq;. Sed quia interdum gratæ sunt studiosis Argutiores interpretationes: hec pauca libuit his cōmentarijs intexere. sequatur vnusq;sq; quod velit.

Caue ne

SERDVS. Legunt in Terentio. Caue ne te tristem sentiat: hoc procedere nō potest. nam ne et caue prohibentis est.

PHILIPPVS. Quāuis hoc exigere videat̃ regula grāmatices: quod a seruiō præcipitur: tamē veteres scriptores sæpissime ita locuti sūt: ut hāc particulam ne cum verbo caueo copularent. hora tius: vade vale caue ne titubes mandataq; frangas. Plinius: Terrā cariosam caue ne plaustro ne

ve pecore impellas. Quidius: Ne fallare cane pro-
ximus ater erit. itaqz vtroqz modo & recte & latine
dicitur: cum autoritas veterum pro regula sit: & ho-
nestissimus sit error magnos duces sequentibus.

SERVIUS. Ipsa suas mirantur Gargara
messes. Gargara montes phrygij.

PHILIPPUS. Virgilianus versus utpote
eruditione refertissimus eruditorem exposce-
bat enarrationem: concisus est interdum seruius
in rebus magnis: copiosus in parvis. Quis eni cli-
ciet veram arcanāqz virgiliani Carminis sententi-
am ex tali interpretatione Gargara sunt montes
phrygij. Nemo eruditus ignorat Gargara eē mon-
tes vel potius Lacumen montis idae. sed curioso
commentatori inquirendum fuerat curiosius: & pē-
sitandum diligentius: an poeta posuerit gargara p
mōte: quae fertilitatis eē dicit exēplar: ego apd ma-
crobiū aiaduerti maronianū carmē explicari accu-
ratissime & lōge sec⁹ q̄ tradat a seruiō atqz copio-
si⁹. At enī Gargara nomē esse cacuminis montis
Idae & oppidum: & virgilium nō de summo monte
sed de oppido loqui in georgicis. nam apud Gar-
gara ciuitatem tanta erat frugum copia: vt qui ma-
gnū cuiusqz rei numez vellet exprimere pro mul-
titudine immensa gargara nominaret. Ita Alceus
Aristophanes & varro Gargara pro multitudine
posuerunt. & de his intellexit Quidius illo versu:

Gargara

Quidius

Gargara quot segetes: quot habet methymna ra-
cemos. Non ergo gargara pro monte apud virgi-
lium accipere debemus: prout accipit seruius: sed
pro oppido: vt sentiunt eruditi: quod positum est
in imis radicibus Idaei montis et defluentibus in-
de humoribus gargara irrigantur fiuntque feracissi-
ma. Confirmat Macrobij sententiam plinius scri-
bens in. v. Gargara esse montem et oppidum. Et
Strabo in. xiiij. inquit. Gargarus in superioribus
idaei partibus locus ostenditur: a quo gargara di-
cuntur eolica ciuitas. Facessat itaque mutilata expo-
silio: quam seruius et probus tradiderunt: qui am-
bo nihil dixerunt nisi gargara esse montem.

SERVIUS. Massam picis vrbe reportat:
quia pix in agris nascitur: et in vrbe non distracta in
agrum reportatur.

PHILIPPUS. Poeta significare volens
vsum picis agricolis esse necessarium dixit picem
eos solitos in vrbe mercari: et ex vrbe in agrum re-
portare asello dosuario. non autem vt exponit ser-
uius agricolas picem in urbem deferre venalem:
et reportare non venditque. Nam si animaduertisset
diligentius seruius consuetudinem priscorum agri-
colarum: qui pice ad res quod plurimas utebantur: di-
xisset profecto secus sententiamque mutasset. Namque
prisci utebantur in villa pice potissimum ad vina
condienda: vt auctor est plinius scribens in. xiiij. pi-
ce ac resina condire musta vulgare est: et ab eo-
dem ratio traditur condiendi musta aspersu.

asellus dosuarius

picis: vt odor vino contingat et saporis acumina
 Columella et palladius picē ad vasa picanda et q̄
 plurimis in rebus vtilissimā esse tradiderunt. por-
 tius Lato admonet agricolas vt vasa habeāt bene
 picata. vnde impicare et oppicare quod significat
 pice linire verba deriuant: quibus scriptores rei
 rustice frequenter vtunt. hec et id genus alia in ex-
 positionē Maroniani versus ab erudito interprete
 fuerant referenda: cū illa serui enarratio nec poe-
 ta nec cōmentatore digna sit.

SERVIUS. Aut resonantia longe littora mi-
 sceri: bis idem dicit.

PHILIPPUS. Si seruius curiose pensicu-
 teq; annotasset prognostica tempestatū: quae a vir-
 gilio referuntur: quae exequit Lucanus: quae enu-
 merat plinius profecto nō dixisset bis idem dici a
 poeta in expositione carminis maroniani. Namq;
 aliud est haud dubie fragor in montibus: tumor in
 mari: aliud sonitus littorum: aliud mugitus nemo-
 rum. proinde ad expositionē virgilianorū progno-
 sticorum subiungemus verba plinij ex libro. xvij.
 quae ita aperte ita eleganter enarrant dicta poete
 vt ab interprete nullo apertius elegantius ne pos-
 sint enarrari. verba plinij sūt hec. est et aquarū sig-
 nificatō. Mar si murmurauerit intra se ventū prae-
 dicit. si identidem et hyemem et hyembrem: litto-
 ris ripaeq; si resonauerint tranquilla asperam
 tempestatem. et mox paulo. sepe et silentio ma-
 re intumescit: flatuq; altius solito: tam intra

se esse ventos fatetur. Equidem et montium sonitus
nemorumque mugitus praedicunt tempestatē. Nōne hec
verba plinij adeo poetae carminibus conueniunt
adeo quadrāt: vt alter ab altero mutuatus esse vi
deatur. et Lucanus virgilium vt arbitror imitatus: ta
lia quoque et ipse tempestatū praesagia recēset in. v.
scribēs. sed mihi nec motus nemorum: nec littoris
ictus: et paulo post turbida testant cōceptos equo
ra ventos. et si murmura ponti cōsulimus chozi ve
nient mare.

SERDIUS Quin et candicibus sectis. et quod
nūc dicit de oliua et mirto: quare sicci stipites secant
vsque ad medullas: et terra infossi ex se arbores gi
gnūt: quod sine dubio mirū est.

PHILIPPUS. Dicunt a seruiū hoc in loco
ea quae nec vera sunt nec verisimilia nec ab vilo
scriptorū memorata neque virgilianis versibus con
ueniētia. nāque poeta illis versibus loquitur de insi
tione qua lenigat falce trūcens: et aut inter cortices
lignūque inserit calamus: aut fisso trūco imprimitur
medullae: cuius rei tota disciplina tradita est a Lo
cumella in. iij. A plinio in. xvij. A palladio plurib⁹
in locis: et tāta est vis insitiōis: vt etiā satinae plan
tae siluestriū radicib⁹ inserant natura siccationibus.
aptissima enī est insitis siccitas. vt auctor est plinius
Inde dictum est a poeta Trudit e sicco radix olea
gina ligno. id est olea inseritur et radices agens vi
uiscit etiam in sicco ligno: quod est mirabile dictū.
Lato precipit inseri oleas luna sicca.

De Insitione

SERVIUS Passum dicitur a patiendo. nam mustum decoquitur. et inde fit passum. hinc defrutum dictum quod defraudet.

PHILIPPUS Quæadmodum etymologia vera est. ita significatio falsa quam tradit seruius. nam passum non fit musto decocto: neque defrutum nominatur: et quantum distet passum a defruto: et quæadmodum utrumque conficiatur docet Columella et plinius: ex quibus hæc pauca annotauimus ad passum defrutique demonstrationem passum fit ex uua quam greci siccā vocant nos apicinā. vne in vitæ diuiti sole adurunt: aut oleo feruente. alij siccant in sole uuas expansas: donec paulo amplius dimidium pondus supersit. Arida deinde acina in dolium coniungunt: eodem mustum adijciunt: ita ut grana submersa sint: quæ ubi cōbiberint: sequi impleuerint prelo premunt: et ita vinum generosissimum tollit passum nuncupatum a paciētia. Qui autem voluit secundarium passum facere adijciunt vinaceis tantum aquæ puteanæ: quantum ex prima pressura passum fluxerit. Et hoc equidem esse crediderim: quod neoterici lingua vernacula maluatium appellant: quod generosissimum ex insula creta his temporibus mittunt et antiquitus mittebant: quod abinde declarat Distichon Martialis. cuius lemma est passum. Sinopia minoe genuit vindemia cretæ: hoc tibi quod mulsum pauperis esse solet. Et Iuuenalis. Qui gaudes pingue antiquæ de litore cretæ: passus et municipes iouis aduexisse lagenas. Quin et querit a iuriscōsulto an vino legato passum princeps Defrutum vero vinum est musto usque a dimidia parte

*passum
defrutum*

*neoterici
maluatium*

Sapa adtreha
phm radacta

decocto. nāq; vt scribit palladi⁹: defrutuz a defer
uēdo dictū: vbi ad spissitudinē fortit dispumauerit
effectū est. sapa autē appellat vbi ad tertias partes
redacta descēderit. Idez palladius formulā tradit
passi conficiendi: quod conditū vasculo mellis mo
re seruetur: quod cum expositione seruij minime
conuenit.

SERDVS. Apud seras sunt in arboribus
vermes bombices: qui in aranearū morem fila te
nuissima deducūt. vnde est sericum.

Seres i Serum

PHILIPPVS Historici omnes dissentire vi
dentur a seruij sententia scribētes quemadmoduz
aqud seras sunt arbores lanigerae sine vermibus:
ex quarū frondibus caniciem depectūt aqua pfu
sam. ex quo vellere vestimēta conficiunt: quae se
rica nūcupant: vt auctor est plinius: cuius verba li
buit subtexere ex li. vj. seres lanitio siluarū nobi
les pfusam aqua depectentes frondium caniciem.
vnde geminus feminis nostris labor redordiendi
fila rursūq; texendi: tam mltiplici opere: tā lon
ginquo orbe peti: vt i publico matrona trāsluceat
hoc idē solin⁹ in collectaneis tradit. Et pfecto pli
nij ac solini verba ita virgiliano carmini pueniūt:
vt ab illo mutuati esse videant. nāq; poeta sic scri
bit. velleraq; vt folijs depectāt tenuia seres. quo
quidē versu aptissime demōstrat vellera z lanitiū
apud seras colligi ex folijs. nō aut cōfici a bombi
cibus vermiculis. sicut exponit seruius. Eninvero
bombices nō apud seras sed in assyria z isula. Lō.

bombices i In
sula. CO.

peculiariter puēniunt: qui quidez bombices Vermi
culi sūt telasqz Aranearum modo texunt ad vestē
luxūqz feminaz: quae bombicina appellatur: cui⁹
menti o fit apud iuuenalem. Quarum delectas vel
panniculus bombicin⁹ vrit. prima eas vestes texit
se i insula Lo. pāphyla platys filia dicit: vt auctor ē
Aristoteles in. v. de animalibus ⁊ reperitum est a
plinio in. xi. vnde vestis Loa nominatur: cuius cre
bro meminerūt poete: ⁊ in primis Ouidius atqz p
ptius. praeterea non satisfacit mihi seruius in enar
ratione illius virgiliani Carmis. vinctos salire per
vires: cum hic locus ab vnico tantuz bigino quod
equidem legerim: optime declaratur: adeo vt nihil
virgilianae sententiae sit accōmodati⁹. Scribit enī
i libro de signis bacchū vinū ⁊ vitē ⁊ vna icaro tra
didisse: vt ostenderet hominibus quo modo fere
retur ⁊ quid ex ea nasceretur. hic cum scivisset vitē
hircus in vineam se coniiciens tenerrima quaeqz
folia decerpserat: ex quo facto Icarus indignabun
dus hircum interfecit: ⁊ ex eius pelle vitem con
fecit: quem vino plenū coniecit in medium. Soda
lesqz suos circa eum salire coegit. Alij tradūt Ica
rum cū a libero patre vinū accepisset: statim vires
plenos in plaustrum imposuisse. Ex hac bigini nar
ratione: vt ego sentio Maronianiū carmen aptissi
me illustrat: ⁊ sentētia efficit manifestaria.

SERVIUS. Cytorus mons est macedoniae:
in quo abundat buxus.

PHILIPPUS Diximus alias seruiū in reb⁹

*vinctos salire per
vires*

*Cytorus ciuitas
i paphlagonia Asia*

his: quae ad geographiā pertinet parū fuisse curio-
sum: cum in ipsius cōmentarijs errores emergant
manifestarij: qualis est hic. Nam Cytorus nō est in
macedonia regione europea: sed in asiatica regio-
ne quae paphlagonia nūcupat: vt autor est plini⁹.
Fuit autem cytorus ciuitas a cytoro phixi filio cō-
dita ⁊ appellata: quod V3ela straboq; testatur.
In monte cytoro buxus plurima nascebatur. vnde
a Catullo cytor⁹ buxifer cognominat. Credidit for-
tassis interpres virgilianus V3acedoniā ⁊ paphla-
goniam eandē esse regionē: ob quandā nois simili-
tudinē. sed pfecto q̄tum hispanis scythicus a vene-
to eridano disiūgit: tātū macedonia abest a paphla-
gonia: cum altera sit vt diximus europea regio: al-
tera asiatica. Atqui hoc tam turpe erratum cōmen-
tarijs seruij peride ac deprauatis ascribere malim
q̄ seruiō: quem mihi persuadere non possum tam
negligenter cōmentarios scriptitasse.

SERVIUS Epidaurus Ciuitas est epiro.

PHILIPPVS. Quemadmodū in Cytori
expositione errauit seruius: vel potius ipsius ad-
ulterata volumina: ita in epidauri enarratione. tur-
pis est error: cum ciuitas fuerit non in epiro: sed in
peloponesso: vt plinius strabo oēs q; geographi te-
stantur. Et fuit in Saronico sinu epidaurum oppi-
dum locatum Esculapij templo celeberrimum. alio
nomine vocatur epitaurus. verum opinor seruij
similitudine nominis fuisse deceptum cum epidan⁹
inueniatur ⁊ epidaurus de epidauro iam dictum ē

*Epidaurus vbi in
peloponesso*

epidānus autem cuius meminit plautus in Mēne
chinis: Liuitas est epi: quam Romani vt in tertio
scribit plinius: propter inauspicatum nomen Dyr
rachium appellauerunt. de cuius conditoribus ita
scribit appianus Epidannus rex vrbē cōdidit quae
ab ipso nomen assumpsit. hui⁹ ex filia nepos Dyr
rachus portum vrbī adiecit: quod Dyrrachium ap
pellatur. Epidanni meminit lucanus in. x. ad cam
pos Epidanne tuos. quae dictio in omnibus fere
codicibus deprauata legitur: et pro epidanne: passim
scriptum est: epidaure quod nec historiae: nec luca
ni sentētia conuenit cum de Seua centurione lo
quatur qui apud Dyrrachium hoc est epidannum
in partibus Lefaris viriliter dimicauerat: et Me
morabile facinus quod historici omnes cōcelebrāt
audacia ppe incredibili patrauerat.

SERUJVS Nec pinguedo nec pinguitudo
latinum est.

PHILIPPVS. Si vera est seruij sentētia nō
latine locutus est M. varro latinoꝝ omniū: vt ita
dicam latinissimus qui in secundo de re rustica sic
scriptū reliquit. Sus pre pingitudie carnis non
modo surgere nō posset. Idē i tertio. M. otus eaz
et lux pinguedini inimica. Plinius quoq; nō latine
si seruiū sequimur scripsit: qui haud dubie latinaz
linguam locupletauit: cuius verba haec sunt ex li
bro. xj. In corde summa pinguitudo est quedā leuif
extis: et alibi plerisq; animalium est pinguedo sine
sensu. Columella in barbaram lexin id est dictionē
e ij

Epidānus

Dyrrachium

*lucani lo
cus deprauatus*

*pinguedo et
pinguitudo*

lapsus est scribens in .xiiij. non sola exprimitur amur-
ca: sed et aliquid secum pinguitudinis attrahit: et ali-
bi. Respuit olei pinguitudo materiam: qualis est gū-
mis. Et palladius pinguitudine inquit sua brachium
quodcumque proximum debilitauerit. Quid multa.
eruditorum libri scatent pinguedine et pinguitudine:
cum quibus equidem malim errare. quam cum seruij
commentarijs recte sentire.

SERDJD S. Vescas salicum frondes: idest
siccas et teneras. nam vescus hoc est proprie: unde
et Aranearum telae vescae vocantur.

vescum
PHJLPP S. Vescum quid sit optime
intelligemus: si eius originem et etymologiam di-
ligenter perscrutati fuerimus. nam vescum ex ve p-
ticula: et esca copulatum est: ut auctor est Silius in
xv. noctium Atticarum: et cum ve particula tum
intentionem significet. tum minutionem ita ve-
scum vtriusque diuersae significationis vim ca-
pit. aliter enim Lucretius vescum salem dicit: ex
edendi intentione. aliter Lucilius vescum appellat
cum edendi fastidio. vescum itaque id significat: quod
in esca et cibatu appetitur: et id quod fastidiosum est.
in altero haec particula ve intedit. in altero minuit.
Et ita virgilius appellat vescum papauer ab eden-
di intentione: quod videlicet in cibis adhibeatur. et
vescas salicum frondes: quoniam scilicet escis inueni-
entibus sunt accommodatae. Festus quoque scribit vescus
fastidiosum significare et edacem. Praeterea ut ali-
quid de interioribus litteris depromamus. vescus apud

priscos pro pusillo usurpabat: quod declarat Qui
 dius in fastis sic scribens. Vegrandia farra coloni.
 Que male creuerunt: vescalq; parua vocat. et vescu
 li male curati et grates homines nuncupantur: na
 q; Antiqui ve sillabam rei paruae preponebant.
 unde veionis pro pusillo Jone dictus est: quis in
 alia significatione: ut mox docebimus accipiat et
 vegrandez fabam pro minuta vocitauerunt. et apud
 Ausonium vegrandes messes legimus pro paruis. et
 a varrone scriptum est in re rustica. Oves sunt ve
 grandes atq; imbecillae. In hac significatione ut
 equidem arbitror: accipit apud Plinium: qui scribit
 in. vij. Corpore vescal esse sed eximij viribus.
 Seruij autem expositio ut dicam quod sentio: non
 solum non vera esse videtur: sed etiam sibi ipsi discors:
 cum vescal salicij frondes interpretatur: siccas et te
 neras: cum siccum tenero contrarium esse videatur.
 Exponamus igitur vescal frondes vel quod esca
 sunt et cibaria iuueniorum: vel ut exponit Nonius mar
 cellus: quod fastidiose sunt. Commentatoris officium fue
 rat diligentius scitiusq; virgilianum Carmen arbitra
 ri: et super hac dictione vescu: cum vetustate redole
 at: et eruditione recondita prae se ferat. Lapiosius
 disputare et erudiri.

SERVIJS Tenuis non gloria si quem nu
 mina leua sinunt. id est prospera ut alibi. intonuit leuū

PHILIPPVS. Romani antiquitus deos
 quosdam ut prodesse colebant: quosdam vero
 ne obessent placabant. Cum Jovem igit et disionem

ut fuit

ve

ve Jouis pro pusillo Jone

vegrandis faba pro minuta

Juppr

e. iij

Veionem

a iuuādo nominassent. veionem appellauerūt dep-
ta atq; detracta iuuādi facultate: vt autor ē Selli⁹
in. v. simulacꝝ enim veionis sagittas tenz: quae sūt
videlicꝝ paratae ad nocēdū. Quapropter cum deū
pleriq; apollinē esse dixerūt. praeterea vgilū quo
q; aiūt multae antiq̃tatis hominem sine ostentatio-
nis odio peritū numina leua deprecari in his ver-
sibus. In tenui labor at tenuis nō gloria si quem.
Numina leua sinūt audirq; vocatus apollo. Signi-
ficat. n. quandā vim esse huiusmodi deorū in le-
dēdo magis q̃ in iuuando potentē. Et ita scdm Sel-
lij auctoritate: q̃ p̃p̃ scite. z ad amissum virgilianaz
maiestatē p̃sistauit. Exponem⁹ Numina leua id est
sinistra noxiaq; z magis ledētia: q̃ iuuātia. Et quo-
niam in Sellij mētionē incidimus: admonendi sunt
illius scriptoris sectatores: vt locū emendent in eo
capite in quo de veione disserit deprauatū: cuz in
oib; passim codicibus Sellianis haec verba le-
gantur. In his dijs quos placari oportet: vt mala
a nobis vel a frugibus natis Amoueant: arūg⁹ ha-
betur z robigus. Vñdū ē maximū in nouissimis
tribus verbis: quod nisi emēdetur: difficultates pa-
riet inextricabiles. Nos vero Marte nostro: Ita cor-
reximus. Auerūcus habet z robigus. z ita corrigē-
dū esse cēsem⁹ fulti auctoritate eruditissimoz: nāq;
auerūcus de⁹ est: q̃ maloz auertēdoꝝ cā colebat:
ab auerūcādo nominat⁹: vt docet. Vñ. varro in li-
bris de lingua latina. auerūcare aūt vocabulo anti-
quo significat auertere atq; depellere: quā dictōz

Mendū in Sello

Auerūcus et Robigus

51
¶ Surpat lilius sic scribēs in. viij. placuit ad auerū-
candā deum Iſā victimas cedi: z in. x. prodigiorum
Aueruncandorum causa supplicationes in biduuz
ſenatus decreuit. Licerō ad atticum in Epistola ſic
ſcribit. Lerte contra igitur. Inquis Dij auerūcent.
Lato quoq; in re ruſtica. viduertatē iquit vaſtitu-
dinēq;. Calamitates intēperiasq; phibellis defen-
das auerūceſq;. z feſt⁹ pacuianū dictū amētiā aue-
rūcaſſet tuā. it⁹ p⁹taſ. i. auertiffet. Auerūcū itaz deū
romani colebāt: z ab eo praecabāt: vt picula auerz
caret: hoc eſt auerteret amoliret atq; ppulſaret.
legat ergo apud Bellium: Auerūcus non autem
arūgus. Cū arūgus nihil ſignificet z dictio ſit illite-
rata. Auerūcus vero ſit deus Romanorū z dictio
vetuſtiſſima atq; ex interioribus litteris ac penitiſ-
ſimis deprompta. Arūcus apud Pliniū accipitur
pro villo qui a capellarum mento dependet. Sed
hoc z id genus ſexcenta alia: que apud ſcriptores
in latina lingua reperiunt: partim obſcura: partim
deprauata tractant ac enodantur: a nobis vberiori
volumine: qđ quotidie cudinuz z adhuc ſub incu-
de eſt: qđ edet in tempore. In quo omni ſtudio ac
vigilantiā contendimus laboramus enitimur pro
virili pte de latinae ligue ſectatorib⁹ bene mereri.

Ec ſūt vir pſantiſſime: q: pti i grāmatica pti
in hiſtoria: pti i geographia apud ſeruiū Lō-
mētatorē annotāda eſſe cenſuerim: nec inficias eo
alia quoq; apud eundem extare: quae diligentius
ſcitūſq; enarrari potuiſſe videant. ſed nō mihi id

Azucus

studij fuit vt minutissima quaeq3 consecrarer. et iā
vereor ne hec sint satis superq3. Cum homeroma
stices obiter cauendi sint: et detractores formidan
di: cum inuidis referta sint omnia. Eterum psci
sum mihi ipsi quidquid in cōmentarios seruij scrip
serim: id me cādide atq3 simpliciter scripsisse: sine
liuore sine studio vellicandi. Non ego is sum: vt
tu optime nosti: qui obtreccatione alienae scientiae
famam mihi aucupari consueuerim. Imo vt in his
annotationibus saepissime professus sum: seruiz
laudo et laudandum esse censeo: atq3 inter erudi
tos numerandum. In cuius cōmentarios nihil ego
scribere ausus forem: nisi existimarem eos fuisse
mutilatos et incuria temporum atq3 inscicia homi
num deprauatos. scio viro bono indecorum esse
in mortuos scribere. scio cum defunctis nō nisi lar
uas luctari. scio fugiendum in primis esse nomen
obtreccatoris: et studium caninae facundiae mini
me exercendū. Quare te vir praestantissime vosq3
ceteri lectores optimi ac candidissimi rogo queso
q3: vt hanc libellum ita sine liuore perlegatis: quē
admodū a me est sine liuore compositus. Ita meo
nomini faueatis: quemadmodum ego seruiō cete
risq3 eruditis fauendum esse censeo. q̄ si aliquan
do seruij cōmentarios videoz culpae vebemen
tius: danda est venia aetati iuuenili: cum sexto et vi
gesimo aetatis anno vix dum exacto longius for
tassis q̄ par fuerat spiritus ferocior me pro
nexerint. Quin etiam calcaria subdidit conditio

filii: quem hoc scribendi genus exposcere videbat
ut semel finiam quicquid scripsimus: id omne iu-
uandi causa nō nocendi scripsimus. Tu autem vir
clarissime qui doctissimus es et doctorū patronus
unicus. quicquid id est qualecūq; est boni consu-
las queso. Et philippo tuo: cuius vitam ingenium
linguam et mores ingenuos iam dudum habes co-
gnitissimos patrocineris aduersus calūniatores vi-
tiligatoresq; qui alieno nomini detrahentes glo-
riolas et rumusculos aucupantur. Vale mi domine
mi patrone. meum decus: et me mutuo me dilige.

Laus deo.

Eiusdem endecasyllabon ad libellum.

¶ curre ad dominum citus libelle.
¶ recta ad nitidi lares casati.
Quo nil candidius benigniusq;
Quo nil doctius est politiusq;
Nostras diligit hic amatq; nugas.
hic patrocínio suo fovebit
Insonem ingenuum probum clientem.
In cuius gremio ⁊ sinu recumbens
Frontem nec metues Latonianā.
Linguam nec metues Timonianam.
Nasutos quoq; naribus repandis
Vbordaces quoq; rictibus caninis
Ronchos liuidulos iocos dicaces
Non assis facies: nihil timebis:
Tutus praesidio mei casati.
¶ curre ad dominum citus libelle.

Impressum Bononie per me Henricum de
Colonia sūma diligentia ⁊ cura. Anno do-
mini. M^o cccc^o xxxij. die. xij. mēsis Nouēbris.

